

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH
I N S T I T U T E O F P U B L I C A F F A I R S

Michał Warchala

Polska – Francja
Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania
Unii Europejskiej

EKSPERTYZY
REKOMENDACJE
RAPORTY Z BADAŃ

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH
INSTITUTE OF PUBLIC AFFAIRS

Michał Warchala

Polska – Francja
Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania
Unii Europejskiej

Warszawa 2001

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH

Publikacja jest finansowana ze środków Komitetu Badań Naukowych.

Kierownik projektu „Wzajemny wizerunek Polaków i mieszkańców Unii Europejskiej”:
prof. Lena Kolarska-Bobińska

Recenzenci raportu: *prof. Aleksandra Jasińska-Kania*
prof. Tomasz Szarota

Redakcja: *Barbara Gruszka*

Projekt okładki: *AGRAFA*

© Copyright by Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2001

Przedruk materiałów Instytutu Spraw Publicznych w całości lub części możliwy jest wyłącznie za zgodą Instytutu. Cytowanie oraz wykorzystanie danych empirycznych dozwolone jest z podaniem źródła.

Warszawa, 2001

ISBN 83-88594-85-0

Wydawca:
Instytut Spraw Publicznych
00-586 Warszawa, ul. Flory 9
tel.: (48 22) 845-68-58, 845-68-67
fax: (48 22) 845-68-62
e-mail: isp@isp.org.pl
www.isp.org.pl

Skład, druk i oprawa:
Wydawnictwa Przemysłowe WEMA
00-950 Warszawa, ul. Daniłowiczowska 18
tel. 828 62 78, fax 828 57 79

SPIS TREŚCI

Główne wnioski	4
1. Wstęp.	6
2. Wizerunek Francji i wizerunek Polski	8
2.1. Skojarzenia Francuzów z Polską.	9
2.2. Skojarzenia Polaków z Francją.	12
2.3. Opinie na temat kraju.	13
2.4. Deklarowany poziom sympatii/antypatii do narodu	18
2.5. Poziom dystansu między Polakami i Francuzami	20
2.6. Wizerunek typowego Polaka i typowego Francuza.	23
2.7. Autostereotyp Polaka i Francuza	26
3. Integracja Polski z Unią Europejską w opinii Polaków i Francuzów	29
3.1. Argumenty za i przeciw wstąpieniu Polski do UE	35
3.2. Unia Europejska w oczach Polaków i Francuzów	38
4. Podsumowanie	40
Aneks. Informacja o badaniach.	42

GŁÓWNE WNIOSKI

- *Francja postrzegana jest przez Polaków znacznie bardziej pozytywnie niż Polska przez Francuzów. Poziom sympatii, jaką Polacy czują wobec Francuzów, jest nieznacznie wyższy niż deklarowany przez Francuzów poziom sympatii względem Polaków. Ten ostatni jest silnie powiązany z sympatią do innych narodów Europy Środkowowschodniej.*
- *Wizerunek typowego Francuza jest o wiele bardziej nasycony cechami zdecydowanie pozytywnymi (m.in. nowoczesność, wykształcenie, schludność) niż wizerunek przeciętnego Polaka we Francji. Ten ostatni przy znaczącej obecności cech pozytywnych (pracowitość, życzliwość) zawiera również wyraźne cechy negatywne, takie jak zacofanie i pijaństwo. Respondenci francuscy podkreślają także religijność jako istotną cechę typowego Polaka.*
- *Polacy jako naród są przez Francuzów lepiej oceniani niż Polska jako kraj i państwo. O ile Polaków uznają np. za miłych, sympatycznych, pracowitych czy zdyscyplinowanych, o tyle Polska postrzegana jest przez większość francuskich respondentów jako kraj zacofany, kojarzący się z biedą. Kraj, w którym panuje korupcja, istnieje nadmiernie rozrośnięta biurokracja, a swobody obywatelskie i prawa mniejszości nie są należycie przestrzegane.*
- *Wizerunek Francji oraz typowego Francuza, jaki można stworzyć na podstawie wypowiedzi Polaków, jest bardziej spójny od postrzegania Polski i Polaków we Francji.*
- *Francja to dla Polaków przede wszystkim kraj atrakcyjny turystycznie, pełen zabytków i ciekawych miejsc, kraj spokojny i zamożny, kojarzący się z elegancją, dobrą kuchnią itp. Rzadko pojawia się tu kontekst stosunków polsko-francuskich. Natomiast Francuzom Polska kojarzy się zdecydowanie mniej jednoznacznie – wymieniają oni przede wszystkim negatywne elementy (teraźniejszej bądź przeszłej) sytuacji w Polsce – bieda, ubóstwo – oraz skojarzenia z historią najnowszą (Lech Wałęsa i Solidarność, wojna, okupacja, Holocaust). Często wymienia się również osobę papieża-Polaka. Pozytywne skojarzenia związane z kulturą czy tradycją Polski są stosunkowo nieliczne. Zupełnie nieobecne natomiast są skojarzenia z odleglejszą przeszłością.*

- *Akceptacja obecności cudzoziemca we własnym otoczeniu społecznym zarówno w przypadku Polaków, jak i Francuzów układa się w miarę podobnie – cudzoziemcy są łatwiejsi do zaakceptowania na poziomie kontaktów osobistych (sąsiad, przyjaciel) niż w sferze zarządzania gospodarczego czy władzy politycznej. Polacy wykazują przy tym generalnie mniejsze przyzwolenie na obecność cudzoziemca w ich społecznym otoczeniu.*
- *Francuzi rzadziej od samych Polaków uważają, że Polacy i mieszkańcy Europy Zachodniej różnią się od siebie. Polacy mają też bardziej negatywny autostereotyp niż Francuzi.*
- *Jedna trzecia badanych Francuzów opowiada się za przyjęciem Polski do Unii w ciągu najbliższych 5 lat. Przeciwnych przyjęciu Polski do struktur europejskich jest 12%, niemal tyle samo, ilu przeciwników rozszerzenia Unii Europejskiej w ogóle (11%). Francuzi chętniej akceptują szybkie wejście do Unii Polski niż innych krajów kandydujących (Czech, Węgier, Słowenii, Estonii). Jednak większość Francuzów stwierdza zarazem, że sprawa przyjęcia Polski do UE nie jest jeszcze przesądzona.*
- *Wśród argumentów za wejściem Polski do Unii Francuzi wymieniają przede wszystkim ewentualne zyski z poszerzonej wymiany handlowej, wzrost znaczenia UE po rozszerzeniu oraz poczucie jedności europejskiej po upadku komunizmu. Natomiast najczęściej wymieniany argument przeciw jest identyczny jak wskazywany najczęściej przez Niemców i Austriaków: zagrożenie napływem taniej i niewykwalifikowanej siły roboczej.*
- *Francuzów i Polaków łączy do pewnego stopnia sposób postrzegania charakteru Unii – większość respondentów w obu krajach wskazuje na aspekt gospodarczy jako zasadniczy dla wspólnoty europejskiej. Jednak Francuzi nieco częściej podkreślają, że Unia ma także wymiar wspólnoty wartości i wspólnoty kulturowej.*

1. WSTĘP

W społeczeństwie funkcjonują rozmaite typy postaw i poglądów odnoszących się do innych państw i narodowości. Część z nich stanowią stereotypy będące elementem tradycji, kulturowego dziedzictwa i systemu wartości tego społeczeństwa. Niektóre powstają z przyswojenia aktualnych informacji na temat innych narodów, przekazywanych np. przez media. Część wreszcie jest tworzona na podstawie osobistych doświadczeń i spostrzeżeń (podróże, kontakty z przedstawicielami innych narodów). Wspólnie tworzą one wizerunek danego kraju lub narodu. Wizerunek, którego poszczególne elementy mogą istotnie wpływać na konkretne opinie w sprawach politycznych czy ekonomicznych. Elity bezpośrednio kształtujące politykę zagraniczną muszą w swych działaniach uwzględniać te poglądy i postawy. Kwestią istotną jest zatem zidentyfikowanie funkcjonujących w społeczeństwie wizerunków innych państw i narodów. Istnienie tych stereotypów wpływa na wzajemne relacje między państwami, które to relacje nie są przecież tworzone wyłącznie przez elity polityczne czy ekonomiczne.

Prezentowany raport stanowi kolejną część dużego projektu badawczego Instytutu Spraw Publicznych zatytułowanego „Wzajemny wizerunek Polaków i mieszkańców Unii Europejskiej”. Badania mają na celu określenie wizerunku wybranych krajów i narodów europejskich na podstawie opinii Polaków oraz analizę postrzegania Polski i Polaków przez obywateli tych państw. Do tej pory prowadziliśmy badania w Austrii, Szwecji, Hiszpanii oraz w Niemczech.

W przypadku Francji (podobnie jak Niemiec czy Austrii) szczególnie istotna wydaje się wspomniana wcześniej analiza postrzegania Polski i Polaków. Decyduje o tym kontekst integracji europejskiej. Francja jest jednym z najważniejszych aktorów całego procesu europejskiego – uznaje się ją tradycyjnie (wraz z Niemcami) za „motor” integracji i rozszerzenia UE. Do końca 2000 roku Francja przewodniczyła Unii, a zatem miała większy niż pozostałe kraje wpływ na przebieg procesu integracji. Nasze badania zostały przeprowadzone właśnie w okresie francuskiej prezydencji w Unii.

Niniejszy raport został napisany w ramach projektu KBN „Percepcja w krajach członkowskich Unii Europejskiej korzyści, kosztów i zagrożeń wynikających z przyjęcia do tego ugrupowania. Krytyczna weryfikacja” na zamówienie Departamentu Unii Europejskiej MSZ. Badanie we Francji sfinansował Departament Promocji Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Serdecznie dziękujemy Panu Ministrowi Andrzejowi Ananiczowi oraz Pani Dyrektor Alinie Magnuskiej za pomoc finansową. Serdeczne podziękowania należą się także prof. Aleksandrze Jasińskiej-Kani, prof. Tomaszowi Szarocie i prof. Zbigniewowi Bokszańskiemu za pomoc w przygotowaniu ogólnej koncepcji badań. Bardziej szczegółowe informacje na temat badania znajdują się w aneksie.

2. WIZERUNEK FRANCJI I WIZERUNEK POLSKI

Pewien pogląd na to, jak postrzegana jest Polska we Francji w kontekście integracji i polskich przygotowań do członkostwa w Unii, dają badania Instytutu Spraw Publicznych, poświęcone wizerunkowi Polski w prasie krajów Unii Europejskiej, w tym w prasie francuskiej¹. Polskę przedstawia się w najważniejszych francuskich gazetach jako **kraj co prawda mający duże możliwości rozwoju, ale zarazem obarczony poważnymi problemami ekonomicznymi** i w tym sensie niezbyt dobrze przygotowany do członkostwa w UE. Wśród polskich kłopotów na plan pierwszy wysuwa się rolnictwo, które francuska prasa traktuje jak prawdziwą kulę u nogi dla Polski. Zacořany i nieefektywny sektor rolniczy staje się niekiedy swoistą „wizytówką” Polski jako kandydata do Unii². Sugeruje się przy tym, że zacořanie wsi ma głębsze korzenie kulturowe – wskazywane są: archaiczna religijność, ignorancja i ksenofobiczna niechęć wobec wszystkiego co nowe i nie „nasze”. Prasa francuska krytykuje również polską „mentalność roszczeniową”, która bezustannie domaga się zadořuczynienia za „dziejową niesprawiedliwość” (Jałta itd.), a nie zauważa własnych problemów, którymi obok rolnictwa są: ochrona środowiska czy zabezpieczenie granicy wschodniej³.

Z drugiej strony postawa Francji i jej stosunek do negocjacji akcesyjnych nie zyskały (delikatnie mówiąc) uznania w Polsce. Prasa polska w większości wskazywała na Francję jako winną opóźnień w procesie negocjacji, co wywołało wiele sporów i zadrążeń między Warszawą i Brukselą. Francja ma w związku z tym w Polsce opinię kraju negatywnie nastawionego do członkostwa Polski w UE, starającego się (na przekór oficjalnym zapewnieniom) spowolnić cały proces negocjacji i wejście naszego kraju do Unii.

Warto zatem sprawdzić, jak dalece ten kreowany przez elitę opiniotwórczą wizerunek Polski i Polaków (oraz Francji i Francuzów) jest zbieżny z rzeczywistymi opiniami społecznymi; jak postrzegani są Polacy we Francji i Francuzi w Polsce (zwłaszcza na tle innych narodo-

---

¹ Por. M. Warchała, *Obraz Polski w prasie francuskiej*, w: M. Falkowski, B. Grabowska-Cordova, D. Poprzęcki, M. Warchała, *Obraz Polski w prasie krajów członkowskich Unii Europejskiej – raporty kwartalne*, wyd. ISP 2000 (wszystkie raporty dostępne na stronie internetowej www.isp.org.pl).

² Por. analizę sposobu prezentowania poszczególnych krajów kandydujących do Unii na łamach dziennika „Le Figaro”, w M. Warchała, wyd. cyt. raport za okres styczeń-marzec, s. 52 i nast.

³ Tamże, raport za okres lipiec-wrzesień, wyd. ISP 2000, s. 35-36.

wości), z czym kojarzy się Francuzom Polska, a Polakom Francja. Jak Francuzi wyobrażają sobie sytuację wewnętrzną Polski (a Polacy sytuację wewnętrzną Francji)? Wreszcie, jak oceniane jest przez Francuzów wejście Polski do UE.

2.1. Skojarzenia Francuzów z Polską

Istnieje daleko idąca zbieżność między sposobem przedstawiania Polski we francuskiej prasie a skojarzeniami, jakie Polska budzi wśród francuskich respondentów. Najczęściej wymienianymi były: bieda, ubóstwo, brak pracy (19%). Odpowiada to obecnemu w publikacjach prasowych obrazowi Polski jako kraju zacofanego, sytuującego się *de facto* na obrzeżach normalnej „cywilizowanej” Europy i mającego przed sobą jeszcze długą drogę do przebycia. Z drugiej strony to skojarzenie może mieć związek z pamięcią o XIX i XX-wiecznej polskiej imigracji zarobkowej do Francji, imigracji której trzon tworzyli ludzie bardzo ubodzy, wykonujący ciężką i niskopłatną pracę.

Kolejne miejsce zajmują skojarzenia społeczno-historyczne – 15% respondentów kojarzyło Polskę z Lechem Wałęsą i Solidarnością – oraz religijne: papież i religia chrześcijańska. Lech Wałęsa to najczęściej pojawiająca się we francuskiej prasie postać polskiej sceny publicznej i jednocześnie najbardziej chyba znana przeciętnemu Francuzowi postać z najnowszej historii Polski. Jan Paweł II, jako osoba funkcjonująca jednocześnie na poziomie polskim i ogólnoswiatowym, siłą rzeczy wprowadza polski element nawet w skądinąd niezwiązane z Polską konteksty. 10% francuskich respondentów wymieniało skojarzenia związane z historią najnowszą: II wojna światowa, obozy koncentracyjne, getto warszawskie. Tak samo liczni byli ci, którzy Polskę kojarzyli przede wszystkim geograficznie (wschód, kraje wschodnie) oraz „klimatycznie” („zimno”)⁴. Pojawiają się również skojarzenia odnoszące się do pijaństwa Polaków, w tym takie, które sugerują, że to właśnie nadużywanie alkoholu jest istotną cechą wyróżniającą nas wśród innych narodów.

Zwraca uwagę fakt, że wśród skojarzeń odnoszących się bezpośrednio do sytuacji Polski jako kraju **dominują określenia negatywne** (bieda, ubóstwo, nieszczęście, niewola, cierpienie) przywodzące na myśl kraj zacofany, sytuujący się gdzieś na peryferiach Europy. Wydaje się, że te negatywne skojarzenia (zwłaszcza niewola czy cierpienie) odnoszą się przede

---

⁴ To ostatnie skojarzenie (Polska jako „zimny kraj”) jest jednym z najstarszych elementów stereotypu Polski i Polaków obecnym w kulturze (zwłaszcza literaturze) francuskiej mniej więcej od XVI wieku – na ten temat por. np. Jerzy W. Borejsza: *W tęczy Franków*, w: *Sąsiedzi i inni*, pod red. A. Garlickiego, Warszawa 1978, s. 96-113.

wszystkim do tragicznej przeszłości Polski (rozbiory, wrzesień 1939 roku itp.), której wydarzenia przechowały się w zbiorowej pamięci Francuzów, a w mniejszym stopniu do terażniejszej sytuacji naszego kraju. Pozytywne cechy Polaków jako narodu (odwaga, twardość, zdyscyplinowanie, uprzejmość) oraz pozytywne skojarzenia z krajem (piękne pejzaże, tradycja, rozwój, europejskość itp.) są mniej licznie reprezentowane niż cechy negatywne. W postrzeganiu Polaków jako twardych czy pracowitych można z całą pewnością dopatrywać się echa niegdysiejszej ciężkiej pracy polskich imigrantów (zwłaszcza górników zatrudnionych np. w regionie Nord i Pas de Calais). Z Europą i Unią Europejską kojarzy Polskę zaledwie 2% Francuzów. Charakterystyczne, że brak takich skojarzeń, które odnosiłyby się w jakikolwiek sposób (poza folklorem) do osiągnięć polskiej sztuki i szerszej kultury.

Tabela 1. Skojarzenia Francuzów z Polską (w %) ⁵

Kategoria	
Ubóstwo, bieda, brak pracy	19
Waleśa, Solidarność	15
Papież, chrześcijanie, religijni	15
Wojna, obozy koncentracyjne, getto	10
Zimno, zimny klimat	8
Wschód, kraje wschodnie	8
Cierpienie, nieszczęście, niewola	7
Wódka, alkohol, alkoholizm, pijaństwo	9
Kultura, muzyka, architektura, tradycja, folklor, tańce, stroje	7
Komunizm, jego schyłek, Jaruzelski, socjalizm	5
Kopalnie, górnicy, robotnicy	5
Mili, sympatyczni ludzie, świętują	3
Odwaga, wola wyzwolenia się	3
Osobistości	3
Twardzi, zdyscyplinowani, rygorystyczni	3
Piękno, piękne pejzaże, piękny kraj	3
Warszawa (inne wzmianki)	3
Rozwój	3
Stosunki osobiste, sąsiedzi, przyjaciele	3
Pracowici	2
Europejczycy, Unia Europejska	2
Francja, przyjaciele Francji	2
Tacy sami jak inni	2
Kuchnia, bliny, łosoś	1
Obcokrajowcy	1
Inne	22

Źródło: dane ISP.

⁵ Zadano pytanie otwarte „Co się Panu/Pani kojarzy z Polską?”; analogiczne pytanie „Co się Panu/Pani kojarzy z Francją?” zadano polskiem respondentom.

Fakt, że respondent miał bliższą styczność z Polakami lub odwiedził Polskę, nie wprowadza w tym kontekście istotnego zróżnicowania. W grupie osób deklarujących bliższe kontakty z Polską i Polakami (osób, które były w Polsce lub mają znajomych Polaków), stanowiącej aż 49% ogółu badanych (por. tabela 2), nieco wyższy jest odsetek skojarzeń z biedą i ubóstwem, a z drugiej strony również nieco wyższy odsetek osób, którym Polska kojarzy się z takimi cechami jej mieszkańców jak pracowitość czy twardość. Są to jednak różnice w granicach błędu statystycznego.

Z drugiej strony fakt, że aż 45% Francuzów (czyli przeważająca większość spośród tych, którzy w ogóle zetknęli się z Polską lub Polakami) miało styczność z naszymi rodakami zamieszkałymi na terenie Francji, może stanowić potwierdzenie hipotezy, iż niektóre skojarzenia z Polską i Polakami odnoszą się raczej do kontekstu niegdysiejszej polskiej imigracji i związanych z nią doświadczeń. Warto także zauważyć, że tylko 4% respondentów odwiedziło Polskę, natomiast aż 47% deklaruje, iż zetknęło się z informacjami o Polsce przekazywanymi przez media. Zatem wiedza ogromnej większości francuskich respondentów na temat Polski i jej mieszkańców tylko w nikłym stopniu opiera się na bezpośrednim kontakcie z polską rzeczywistością. Nieproporcjonalnie duży jest natomiast wpływ z jednej strony mediów, a z drugiej wspomnianych wcześniej przypuszczalnych kontaktów z polskimi imigrantami, doświadczeń sytuujących się na poziomie stereotypu, czyli w głębszych warstwach kulturowego dziedzictwa. O ile zmiana stereotypu jest niezmiernie trudna, o tyle warto przy okazji planowania strategii ewentualnej promocji Polski zwrócić baczniejszą uwagę na sposób przedstawiania naszego kraju we francuskich mediach i przynajmniej próbować wpłynąć na jego zmianę.

Tabela 2. Kontakty Francuzów z Polską lub/i Polakami (dane w %)

	<i>Tak</i>	<i>Nie</i>	<i>Nie wiem/brak odpowiedzi</i>
Był(a) Pan(i) w Polsce	4	96	0
Ma Pan(i) znajomych Polaków zamieszkałych we Francji	45	54	1
Miał(a) Pan(i) sporadyczne kontakty z Polakami zamieszkałymi w Polsce	11	89	0
Czytał(a) Pan(i) książki napisane przez Polaków lub oglądał(a) polskie filmy	24	72	4
Oglądał(a) Pan(i) programy w TV o Polsce	47	51	2

Źródło: dane ISP.

2.2. Skojarzenia Polaków z Francją

Wśród polskich skojarzeń z Francją zdecydowanie dominują takie, które można by nazwać turystyczno-kulturalnymi – respondenci wymieniali francuską kuchnię, wina, zabytki Francji, Paryż i charakterystyczne dla niego budowle, ogólne turystyczne walory Francji oraz generalnie pozytywne opinie dotyczące sposobu życia Francuzów, 20% respondentów Francję kojarzyło z modą i elegancją, a 22% wskazywało na jej obecną rolę w Europie.

Polskie skojarzenia są zatem niemal wyłącznie pozytywne zarówno w odniesieniu do Francji jako kraju, jak i w odniesieniu do Francuzów jako narodu. Francja kojarzy się z dostatkami, wykwintem, bezpieczeństwem postrzeganym głównie z perspektywy turysty oglądającego rozmaite atrakcje, zabytki itp. Jest to wizerunek spójny i jednowymiarowy, w którym brak w zasadzie bardziej konkretnych odniesień do np. historii wzajemnych stosunków między Polską i Francją czy do teraźniejszych relacji między obu państwami w kontekście polskich negocjacji akcesyjnych. Negatywna opinia o Francji jako kraju mnożącym przeszkody na drodze Polski do Unii oraz pamięć o niezbyt chlubnej przeszłości nie mają zatem istotnego wpływu na spontaniczne skojarzenia, które pozostają skojarzeniami potencjalnego turysty, obciążonego w dodatku wyraźnym kompleksem prowincjusza.

Tabela 3. Skojarzenia Polaków z Francją (w %)

Kategoria	
Żabie udka, ślimaki i inne specjały francuskiej kuchni, francuskie wino	67
Kultura, sztuka, architektura, zabytki Francji, wieża Eiffla	58
Paryż, znane zakątki Paryża	29
Skojarzenia z obecną rolą Francji w Europie	22
Moda, elegancja, kosmetyki	20
Skojarzenia z dawną historią Francji	18
Turystyczne walory Francji	17
Pozytywne aspekty życia/bycia Francuzów	16
Inne skojarzenia z Francją	7
Nie wiem/trudno powiedzieć	5
Nic mi się nie kojarzy z Francją	1

Źródło: dane ISP.

Taką, a nie inną strukturę skojarzeń w pewnym stopniu wyjaśnia charakter wzajemnych kontaktów. Polacy trzykrotnie częściej (jak wynika z deklaracji respondentów) wizytowali Francję w celach turystycznych niż Francuzi Polskę (por. tabela 4).

Tabela 4. Kontakty Polaków z Francją lub/i Francuzami (w %)

Rodzaj kontaktów	Tak	Nie	Nie wiem/brak odpowiedzi
Był(a) Pan(i) we Francji	13	87	0
Ma Pan(i) znajomych Francuzów zamieszkałych w Polsce	9	90	1
Miał(a) Pan(i) sporadyczne kontakty z Francuzami zamieszkałymi we Francji	24	75	1
Czytał(a) Pan(i) książki napisane przez Francuzów lub oglądał(a) francuskie filmy	77	21	2
Oglądał(a) Pan(i) programy w TV o Francji	74	22	4

Źródło: dane ISP.

Bardziej istotne jest to, że tylko niewielki odsetek polskich respondentów (9%) przyznaje się do bliższych kontaktów z Francuzami (wśród Francuzów aż 45% deklaruje, że ma polskich znajomych), natomiast zdecydowana większość zna Francję z programów telewizyjnych i książek. Można się zastanawiać, czy „pocztówkowy” obraz Francji, jaki przywołują w swoich skojarzeniach polscy respondenci, nie jest przynajmniej po części zdeterminowany faktycznym brakiem bliższych osobistych kontaktów z Francuzami, dominacją obrazu przekazywanego przez media, względnie wpływem francuskiej kultury i sztuki (aż 77% polskich respondentów deklaruje, że czytało francuskie książki lub oglądało francuskie filmy – w przypadku Francuzów odsetek osób stykających się z wytworami polskiej kultury wynosi 47%).

2.3. Opinie na temat kraju

Skojarzenia, jakie budzi dany kraj (lub naród), stanowią tylko jeden z elementów jego wizerunku. Drugim, niemniej ważnym elementem, są konkretne opinie na temat tego kraju, różnych aspektów jego sytuacji politycznej czy społecznej, funkcjonowania instytucji itp. Francuzi, wypowiadając się o Polsce, kładą nacisk przede wszystkim na korupcję, zbyt dużą rolę Kościoła w życiu publicznym oraz nadmiernie rozrośniętą biurokrację, uniemożliwiającą załatwienie najprostszycich spraw (por. tabela 5).

Nisko oceniane jest przestrzeganie praw człowieka oraz praw mniejszości narodowych i etnicznych – jest to z całą pewnością oddźwięk pojawiających się od czasu do czasu we francuskich mediach doniesień o antysemickich działaniach czy incydentach w Polsce (np. o aferze wokół nadania imienia Jana Brzechwy szkole we wsi Dmosin, antysemickich napisach na mu-

cej jest osób zgadzających się z twierdzeniami akcentującymi negatywne aspekty sytuacji wewnętrznej w Polsce (korupcja, rozrost biurokracji) niż osób przekonanych, że Polska posiada ustrój parlamentarny oraz system gospodarki rynkowej. W grupie respondentów deklarujących znajomość z Polakami lub fakt odwiedzenia Polski znacząco wyższe są odsetki zgadzających się z negatywnymi twierdzeniami na temat sytuacji w Polsce, zwłaszcza dotyczącymi nadmiernego wpływu Kościoła na sprawy kraju oraz zbyt dużego rozrostu biurokracji. W przypadku oceny pozycji Kościoła w życiu publicznym trzeba pamiętać o decydującym wpływie francuskiej tradycji republikańskiej, której zasadniczym założeniem jest ścisły rozdział Kościoła od państwa i co za tym idzie – ściśle laicki charakter tego ostatniego. Francuskie media zwykle piszą bardzo krytycznie o postawie polskiego Kościoła, akcentując właśnie jego nadmierne mieszanie się do życia politycznego⁹.

Zdecydowanie odbiegają od tego opinie Polaków na temat analogicznych aspektów sytuacji wewnętrznej Francji (por. tabela 6).

Tabela 6. Opinie Polaków o Francji (w %)

We Francji:	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Tak samo zgadzam się jak i nie zgadzam	Raczej nie zgadzam się	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie wiem/trudno powiedzieć
jest szybki wzrost gospodarczy	29	30	15	3	1	22
biurokracja utrudnia załatwienie najprostszych spraw	7	11	17	11	9	45
istnieje dobra organizacja pracy	26	30	11	3	1	29
panuje korupcja	9	13	19	9	5	45
istnieje system parlamentarny	40	31	8	1	0	20
politycy są niekompetentni	4	7	16	14	18	41
respektuje się swobody obywatelskie	39	27	8	1	2	23
Kościół katolicki ma zbyt duże wpływy	3	5	16	19	25	32
funkcjonuje gospodarka rynkowa	50	22	7	0	1	20
szanuje się prawa mniejszości narodowych i etnicznych	35	27	11	2	1	24

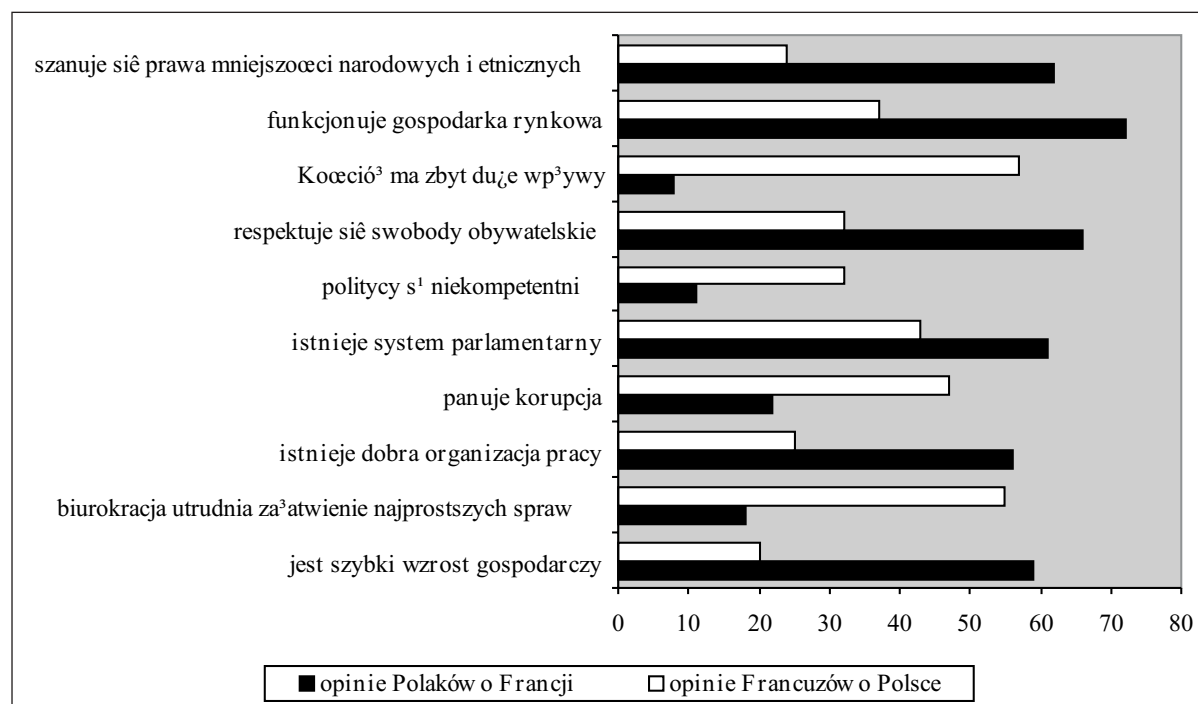
Źródło: dane ISP.

Badani Polacy nie mają w większości wątpliwości, że we Francji szanuje się prawa mniejszości narodowych i etnicznych oraz prawa człowieka. To samo dotyczy kwestii istnienia we Francji systemu parlamentarnego oraz funkcjonowania tam gospodarki rynkowej. Polacy mają w tych sprawach wyrobione zdanie: odsetki odpowiedzi „nie wiem, trudno powie-

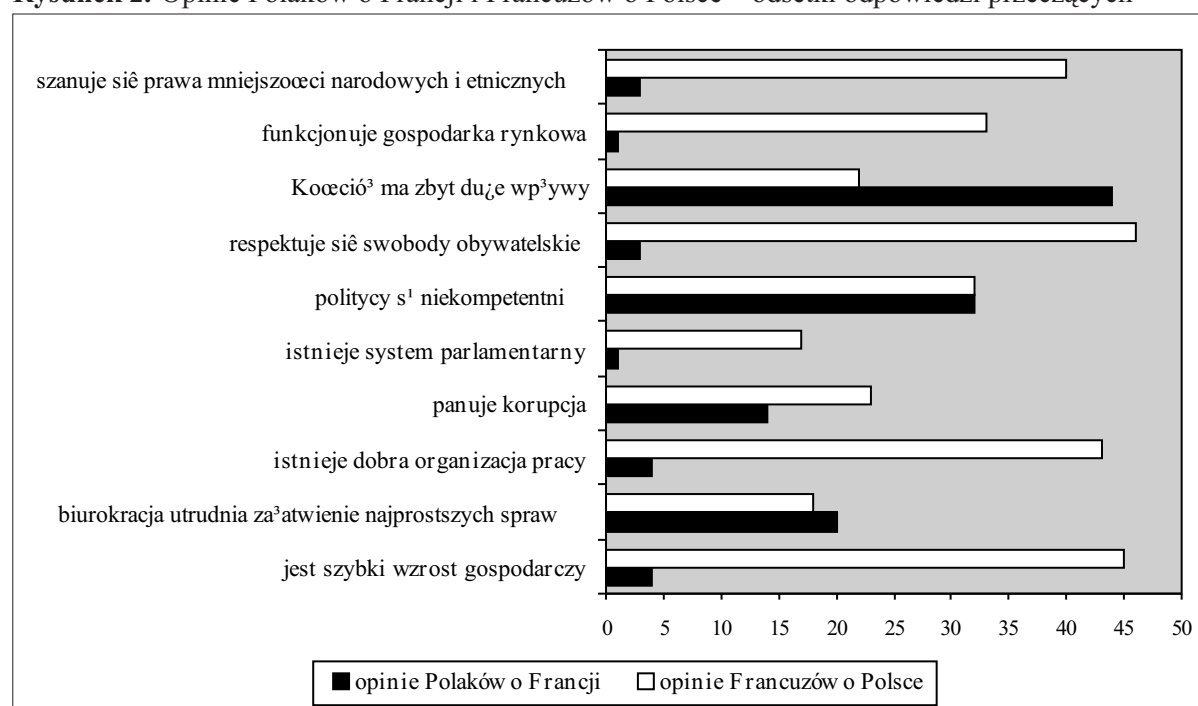
⁹ Por. tamże s. 55.

dzieć” były zdecydowanie (niekiedy dwukrotnie) niższe niż w analogicznych odpowiedziach Francuzów. Polacy mają natomiast więcej wątpliwości, gdy chodzi o zdecydowanie negatyw-

Rysunek 1. Opinie Polaków o Francji i Francuzów o Polsce – odsetki odpowiedzi twierdzących

Rysunek 2. Opinie Polaków o Francji i Francuzów o Polsce – odsetki odpowiedzi przeczących

Źródło: dane ISP.

ne aspekty sytuacji we Francji (korupcja, nadmierny rozrost biurokracji) niż Francuzi wobec analogicznych aspektów sytuacji w Polsce.

Można tu dojść do podobnego wniosku, jak w przypadku omawianych poprzednio spontanicznych skojarzeń: Polska jest dla Francuzów krajem, którego normalność (kojarząca się z funkcjonowaniem systemu parlamentarnego oraz gospodarką rynkową) budzi wątpliwości; natomiast Polakom Francja jawi się jako kraj, którego cywilizowany charakter nie podlega dyskusji, który (jak można przypuszczać) jest synonimem spokoju i zamożności, do których z kolei Polska dopiero aspiruje.

Zobrazowana na wykresach struktura odpowiedzi (zwłaszcza tych negatywnych) doskonale pokazuje opisywany wyżej kontrast między opiniami Polaków o Francji i Francuzów o Polsce. Jedynie nieznaczne odsetki Polaków uznają, że we Francji nie szanuje się swobód obywatelskich i praw mniejszości lub, że nie występuje tam szybki wzrost oraz dobra organizacja pracy. Tymczasem Francuzi kilkakrotnie częściej wyrażają w odniesieniu do tych kwestii opinię negatywną. Według nich Polska stosunkowo najgorzej wypada właśnie wtedy, gdy chodzi o przestrzeganie swobód obywatelskich i praw mniejszości oraz wzrost gospodarczy i dobrą organizację pracy. Negatywna opinia w tych kwestiach jest prawdopodobnie pochodną wątpliwości (wyrażających się wysokimi odsetkami odpowiedzi *nie wiem*) co do istnienia w Polsce systemu parlamentarnego i gospodarki rynkowej. Kraj, którego cywilizowany (a więc demokratyczny i rynkowy) charakter podaje się w wątpliwość, nie może być uznany za miejsce, gdzie panują cywilizowane stosunki społeczne, a gospodarka rozwija się.

Taki kraj nie może również zostać uznany za nowoczesny. Opinia Francuzów na temat nowoczesności Polski jest raczej negatywna (por. tabela 7).

Tabela 7. Z którym z poniższych twierdzeń na temat Polski zgodził(a)by się Pan(i) najbardziej (w %)

<i>Polska jest krajem zacofanym i długo jeszcze będzie przewyżczać to zacofanie</i>	26
<i>Polska jest krajem zacofanym, ale szybko przewyżczy to zacofanie</i>	37
<i>Polska jest krajem nowoczesnym, ale wciąż mającym poważne trudności</i>	21
<i>Polska jest krajem nowoczesnym i podobnie jak inne kraje łatwo dostosowuje się do zachodzących w świecie zmian</i>	8
<i>Trudno powiedzieć/ nie wiem</i>	8

Źródło: dane ISP.

W sumie ponad 60% francuskich respondentów uważa, że Polska jest krajem zacofanym. Co prawda w tej grupie więcej jest osób uznających nasz kraj za zdolny do szybkiego nadrobienia dystansu, jaki dzieli nas od państw w pełni nowoczesnych, jednak z drugiej strony

tylko 8% Francuzów uważa, że Polska posiada cechy kraju nowoczesnego. Opinię o tym, czy Polska jest, czy też nie jest, krajem nowoczesnym, tylko w znikomym stopniu modyfikują deklarowane kontakty z Polską i Polakami oraz deklarowany poziom sympatii dla Polaków. Brak również czytelnej zależności między tą opinią a podstawowymi zmiennymi socjodemograficznymi takimi jak wiek, wykształcenie czy poziom dochodów respondenta.

2.4. Deklarowany poziom sympatii/antypatii do narodu

Opinia Francuzów o Polsce – w przeciwieństwie do opinii Polaków o Francji – jest, jak widzieliśmy, mało przychylna. Francuzi generalnie uznają Polskę za kraj mało nowoczesny, mają wątpliwości co do jej rzeczywiście cywilizowanego charakteru. Warto zatem przyjrzeć się, jak opinie o kraju rzutują na stosunek do narodu, na deklarowaną sympatię wobec niego. Od razu na wstępie można stwierdzić, że o ile w przypadku Polaków zasadniczo pozytywna opinia na temat Francji łączy się z wysokim poziomem sympatii do Francuzów, o tyle między opinią francuskich respondentów na temat Polski i deklarowaną przez nich sympatią do Polaków występuje zastanawiający rozdźwięk.

Tabela 8. Poziom sympatii Polaków do wybranych narodów (w %)

Naród	<i>Bardzo duża sympatia</i>	<i>Sympatia</i>	<i>Ani sympatia ani niechęć</i>	<i>Niechęć</i>	<i>Bardzo duża niechęć</i>
Niemcy	13	25	31	14	10
Francuzi	22	33	27	5	1
Rosjanie	8	21	32	16	17
Węgrzy	19	31	31	6	2

Źródło: dane ISP (odpowieź *Nie wiem* pominięto w zestawieniu).

Francuzi są narodem, do którego Polacy czują dużą sympatię – na tle kilku innych narodów europejskich (m.in. Czechów, Rosjan, Węgrów i Niemców) Francuzi wypadają najlepiej – 55% Polaków odczuwa dużą lub bardzo dużą sympatię do nich, natomiast nie lubi ich zaledwie 6%. Dla porównania Węgrów (którzy także nie są bezpośrednimi sąsiadami Polski, z którymi jednak łączą nas znacznie ściślejsze więzy historyczno-polityczne) lubi o 5% mniej osób, a nie lubi o 4% więcej osób. Sympatia Polaków do Francuzów wydaje się umotywowana samym wizerunkiem Francji (występującym w spontanicznych skojarzeniach i ugruntowanym później na poziomie opinii) jako kraju spokojnego, zamożnego i atrakcyjnego turystycznie – te pozytywne cechy są niejako przeno-

szone na jej mieszkańców. Nie mają tu specjalnego znaczenia ani historia ani terażniejsza rzeczywistość wzajemnych stosunków między obu państwami i narodami (np. niezbyt pozytywnie oceniana przez polską prasę postawa Francji wobec starań Polski o wejście do Unii). Mamy tu zatem do czynienia z trwałym stereotypem, który nie poddaje się łatwo weryfikacji.

Deklarowana przez Francuzów sympatia wobec Polaków kształtuje się na podobnym poziomie, co sympatia Polaków wobec Francuzów¹⁰ – 51% badanych mieszkańców Francji twierdzi, że Polacy cieszą się ich dużą lub bardzo dużą sympatią, natomiast nie lubi lub zdecydowanie nie lubi ich 7%. Tak więc generalnie negatywny obraz Polski jako kraju mało nowoczesnego i borykającego się ze znacznymi problemami – obraz obecny zarówno w deklaracjach respondentów, jak i w dyskursie prasowym – łączy się z wysokim poziomem sympatii do Polaków jako narodu.

Sympatia do Polaków jest równa deklarowanej przez Francuzów sympatii do Niemców, choć tych ostatnich nie lubi ponaddwukrotnie więcej Francuzów. Polacy cieszą się zdecydowanie większą sympatią niż Rosjanie, w przypadku których poziom antypatii jest wyższy od poziomu sympatii (25% wobec 22%). Najbardziej lubią Polaków ludzie młodzi (15-24 lata) – w tej grupie sympatię deklaruje 59% badanych¹¹, członkowie grupy o najwyższych dochodach (tzw. classe superieure – tu sympatię do Polaków wyraża 60% badanych¹²) oraz osoby posiadające co najmniej średnie wykształcenie (57% wyrażających sympatię do Polaków¹³). Na wzrost sympatii wpływają również bliższe kontakty z Polską lub/i Polakami – w grupie osób, które takie kontakty miały, skumulowany odsetek deklaracji sympatii do Polaków wynosi 61% (wobec 51% w całej próbie).

Tabela 9. Poziom sympatii Francuzów do wybranych narodów (w %)

Naród	<i>Bardzo duża sympatia</i>	<i>Sympatia</i>	<i>Ani sympatia ani niechęć</i>	<i>Niechęć</i>	<i>Bardzo duża niechęć</i>
Niemcy	22	29	35	8	7
Węgrzy	15	28	52	5	1
Polacy	22	29	43	5	2
Rosjanie	12	20	44	17	8

Źródło: dane ISP.

¹⁰ Warto jednak pamiętać, że np. wedle sondażu CBOS (cyt. za „Gazeta Wyborczą” z 29 listopada 2000) Polacy umieszczają Francuzów na drugim miejscu w rankingu najbardziej lubianych narodów. Raczej wątpliwe jest, by Francuzi, mając do wyboru więcej narodów (także tych pozaeuropejskich), umieścili Polaków tak wysoko.

¹¹ Dla porównania w grupie osób powyżej 65. roku życia odsetek ten spada do 44%.

¹² W grupie o najniższych dochodach Polaków lubi 47%.

¹³ Wśród osób z wykształceniem podstawowym sympatię do Polaków deklaruje 42% respondentów.

Sympatia do Polaków jest silnie powiązana z sympatią do Niemców oraz bardzo silnie z sympatią do Rosjan i Węgrów (V Cramera 0,43). Można się zastanawiać, czy tak silny związek świadczy o tym, że sympatia do Polaków wynika z ogólnej sympatii do cudzoziemców, czy też raczej mamy tu do czynienia (w przypadku Rosjan i Węgrów) z nałożeniem na siebie różnych narodów z Europy Środkowowschodniej przez francuskich respondentów. W myśl tej drugiej hipotezy, deklarując sympatię do Polaków, badani kierowaliby się w istocie ogólną sympatią do mieszkańców tej części Europy.

2.5. Poziom dystansu między Polakami i Francuzami

Obok deklarowanej sympatii (lub antypatii) do innych narodów istotnym czynnikiem pozwalającym określić stosunek do nich jest zmierzenie istniejącego między nimi dystansu. Na skali dystansu (skonstruowanej wedle klasycznego modelu Bogardusa) znajdują się stwierdzenia ułożone zgodnie ze wzrastającym poziomem obrazowanej przez nie bliskości.

Poziom akceptacji Francuzów do obecności cudzoziemca-Polaka w ich społecznym otoczeniu można określić jako wysoki. Francuzi w ogromnej większości (ponad 80%) akceptują Polaka w roli najbliższego przyjaciela, kolegi z pracy czy sąsiada. Nieco niższa jest akceptacja osiedlenia się Polaka na stałe we Francji, otrzymania przez niego obywatelstwa oraz wejścia do grona członków własnej rodziny. Najmniej chętnie natomiast Francuzi widzą Polaka jako własnego szefa i członka lokalnych władz. Podobnie kształtuje się struktura dystansu Polaków wobec Francuzów.

Tabela 10. Poziom dystansu Francuzów wobec Polaków (w %)

<i>Czy zgodził(a)by się Pan(i), żeby Polak...</i>	<i>Tak</i>	<i>Nie</i>	<i>Trudno powiedzieć/nie wiem</i>
odwiedził Francję jako turysta	97	2	1
zamieszkał we Francji na stałe	73	19	8
otrzymał francuskie obywatelstwo	65	25	10
pracował razem z Panem/Panią	84	12	4
był Pana/Pani najbliższym sąsiadem	86	10	4
należał do rady miejskiej w Pana/Pani mieście	61	30	9
kierował firmą, w której Pan/Pani pracuje	64	27	9
wszedł do grona Pana/Pani bliskich przyjaciół	82	11	7
stał się członkiem Pana/Pani rodziny przez małżeństwo z Pana/Pani dziećmi	71	17	12

Źródło: dane ISP.

Polacy również w zdecydowanej większości aprobowali Francuza jako sąsiada, kolegę z pracy i najbliższego przyjaciela. Akceptacja jego obecności jest mniejsza w przypadku obywatelstwa, stałego osiedlenia i stania się członkiem rodziny, osiągając najniższy poziom, kiedy w grę wchodzi zajęcie przez niego kierowniczej pozycji w firmie lub w strukturach władzy lokalnej.

Tabela 11. Poziom dystansu Polaków wobec Francuzów (w %)

<i>Czy zgodził(a)by się Pan(i), żeby Francuz....</i>	<i>Tak</i>	<i>Nie</i>	<i>Trudno powiedzieć/nie wiem</i>
odwiedził Polskę jako turysta	97	1	2
zamieszkał w Polsce na stałe	71	20	9
otrzymał polskie obywatelstwo	63	24	13
pracował razem z Panem/Panią	74	17	9
był Pana/Pani najbliższym sąsiadem	79	13	8
należał do rady miejskiej w Pana/Pani mieście	42	42	16
kierował firmą, w której Pan/Pani pracuje	53	33	14
wszedł do grona Pana/Pani bliskich przyjaciół	80	13	7
stał się członkiem Pana/Pani rodziny przez małżeństwo z Pana/Pani dziećmi	67	18	15

Źródło: dane ISP.

Polacy generalnie wykazują mniejszą akceptację obecności cudzoziemca-Francuza w ich społecznym otoczeniu niż Francuzi obecności cudzoziemca-Polaka. Zwraca przede wszystkim uwagę zdecydowanie niższa po stronie polskiej zgoda na ewentualną obecność cudzoziemca we wspólnym miejscu pracy, jego udział w strukturze zarządzania przedsiębiorstwem oraz strukturach władzy na szczeblu lokalnym. W tym ostatnim przypadku poziom akceptacji jest równy poziomowi odrzucenia.

Francuzi podobnie jak Polacy chętnie widzieliby cudzoziemca w roli najbliższego przyjaciela (czy nawet członka rodziny), kolegi z pracy czy sąsiada, natomiast znacząco mniejszy procent respondentów w obu krajach akceptuje go jako obywatela, własnego szefa czy tym bardziej członka władz samorządowych (różnica wynosi około 20 punktów procentowych). Aprobata jest zatem większa w przypadku sfery bardziej osobistych kontaktów, gdy chodzi natomiast o sprawy polityczne czy gospodarcze związane z władzą i odpowiedzialnością widać znaczący spadek akceptacji. Te dwie sfery stosunków społecznych „osobista” i „wspólnotowa” są od siebie oddzielone, a obecność cudzoziemca w każdej z nich oceniana jest najwyraźniej wedle odmiennych kryteriów.

Akceptacja obecności cudzoziemca-Polaka jest u Francuzów powiązana z deklarowanym poziomem sympatii do Polaków: im wyższy poziom sympatii, tym większy zakres akceptacji. Spośród francuskich respondentów żywiących do Polaków dużą sympatię 95%-96% zaakcepto-

wałoby obecność Polaka w swoim miejscu pracy czy bezpośrednim sąsiedztwie (przeciwego zdania jest tu jedynie 4%), a 89% nie miało by nic przeciwko osiedleniu się Polaka na stałe we Francji (przeciw jest 7%). Tu również występuje dość wyraźny podział na sferę osobistą i wspólnotową – już tylko 75% żywo sympatyzujących z Polakami Francuzów zgadza się, by Polak został członkiem rady miejskiej w ich mieście (przeciw jest już 21%). Jest to nadal odsetek bardzo wysoki, niemniej mamy do czynienia z wyraźnym spadkiem w porównaniu ze sferą osobistą i jeszcze wyraźniejszym wzrostem poziomu odrzucenia obecności cudzoziemca-Polaka. Siła zależności między poziomem sympatii i dystansem jest w przypadku sfery wspólnotowej znacząco niższa niż w przypadku sfery kontaktów osobistych. Zatem w odniesieniu do pozycji, których zajmowanie wymaga określonych kompetencji i wiąże się ze sprawowaniem władzy, poziom akceptacji obecności cudzoziemca-Polaka jest w większym stopniu uwarunkowany przez inne niż sympatia, mniej emocjonalne czynniki. Jednak brak jest z kolei czytelnej zależności między akceptacją obecności Polaka, a np. omawianymi wcześniej opiniami na temat sytuacji w Polsce, na temat nowoczesności względnie zacofania naszego kraju.

Francuzi w większym stopniu aprobują obecność cudzoziemca-Polaka w swoim środowisku społecznym niż np. Niemcy i Austriacy¹⁴. Większa akceptacja dotyczy sfery osobistej i wspólnotowej. Ponadto na żadnym z przedstawionych wcześniej poziomów dystansu odsetek odrzucających obecność cudzoziemca-Polaka (odpowiedzi „nie”) nie jest wyższy od odsetka akceptujących ją (odpowiedzi „tak”), co wśród Niemców czy Austriaków zdarza się np. w odniesieniu do poziomu władzy lokalnej oraz kwestii otrzymania obywatelstwa przez Polaka. Jednak we wszystkich trzech państwach największy sprzeciw (mierzony odsetkami odpowiedzi „nie”) wywołuje perspektywa udziału Polaka w strukturze władzy lokalnej, w kierowaniu firmą oraz ewentualne otrzymanie przez niego obywatelstwa danego kraju.

Polacy, jak to zostało już wspomniane wyżej, wykazują generalnie mniejszą akceptację obecności cudzoziemca-Francuza w ich społecznym otoczeniu niż Francuzi dla cudzoziemca-Polaka. Są w tych kwestiach również mniej zdecydowani. Wobec przedstawicieli innych narodów (pozostańmy dla łatwiejszego porównania przy Niemcach i Austriakach) dystans Polaków jest większy w odniesieniu do wszystkich poziomów społecznego otoczenia, różnice są tu niekiedy spore – np. aż 60% badanych nie zgadza się, by Niemiec należał do rady miejskiej w jego/jej mieście (w przypadku Austriaków odsetek ten wynosi 55%). Różnice wynikają tu, jak się zdaje, z wyższego poziomu sympatii Polaków do Francuzów niż do Niemców czy Austriaków.

---

¹⁴Dane o Austrii na podstawie: M. Sikorska, *Polska – Austria. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzenia Unii Europejskiej*, wyd. ISP 2000.; dane o Niemczech na podstawie: X. Dolińska, M. Fałkowski, *Polska – Niemcy. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzenia Unii Europejskiej*, wyd. ISP 2001 (w druku).

2.6. Wizerunek typowego Polaka i typowego Francuza

Wzajemny wizerunek Polaków i Francuzów zawiera nie tylko elementy z poziomu relacji między narodami, ale także elementy z poziomu jednostkowego, czyli wizerunki typowych przedstawicieli obydwu narodów.

Wizerunek Francuza w Polsce, co warto od razu zaznaczyć, jest **bardziej nasycony cechami ewidentnie pozytywnymi** niż (generalnie dość pozytywny) wizerunek Polaka we Francji. Typowy Francuz to według Polaków osoba nowoczesna, wykształcona, schludna, tolerancyjna i życzliwa (por. tabela 12).

Tabela 12. Wizerunek typowego Francuza w opinii Polaków (w %)

Typowy Francuz jest:*						
	1	2	3	4	5	
pracowity	17	26	46	7	4	leniwy
tolerancyjny	27	30	36	5	2	nietolerancyjny
nowoczesny	42	33	22	3	0	zacofany
wykształcony	28	36	34	2	0	niewykształcony
efektywny/skuteczny	18	29	48	4	1	nieefektywny/nieskuteczny
uczciwy	14	24	56	4	2	nieuczciwy
życzliwy	23	31	30	4	2	nieżyczliwy
schludny	34	30	30	4	2	zaniedbany
nienadużywający alkoholu	14	22	47	13	4	nadużywający alkoholu
religijny	4	13	54	18	11	niereligijny
odpowiedzialny	16	31	48	4	1	nieodpowiedzialny
zdyscyplinowany	16	29	45	7	3	samowolny

Źródło: dane ISP.

* Zastosowano tu skalę od 1 (np. *bardzo pracowity*) do 5 (np. *bardzo leniwy*).

Te pięć cech ma charakter „wyraźny”, tzn. odsetki odpowiedzi twierdzących (1+2) są wyższe zarówno od odsetka odpowiedzi przeczących (4+5), jak i odsetka odpowiedzi środkowych (3), świadczących o niezdecydowaniu bądź niewiedzy respondenta. Najbardziej „wyraźną” w tym sensie cechą typowego Francuza jest w opinii Polaków nowoczesność (najwięcej odpowiedzi twierdzących – 75% i najmniej wahających się – 23%). Obok cech wyraźnych występują także cechy „ambiwalentne”, przy których najwyższy odsetek stanowi odpowiedzi środkowe (*nie wiem*). Najwięcej wątpliwości wśród polskich respondentów budzi uczciwość oraz religijność przeciętnego Francuza – przeszło połowa Polaków jest tu niezdecydowana.

Typowego Polaka wyróżniają natomiast, zdaniem Francuzów, przede wszystkim pracowitość, uczciwość, zdyscyplinowanie i religijność (por. tabela 13).

Tabela 13. Wizerunek typowego Polaka w opinii Francuzów (w %)

Typowy Polak jest:*						
	1	2	3	4	5	
pracowity	37	28	32	2	1	leniwy
tolerancyjny	16	26	48	8	2	nietolerancyjny
nowoczesny	5	14	42	26	13	zacfany
wykształcony	10	21	53	13	3	niewykształcony
efektywny/skuteczny	16	27	49	6	2	nieefektywny/nieskuteczny
uczciwy	22	29	44	4	1	nieuczciwy
życzliwy	15	29	50	4	2	nieżyczliwy
schludny	20	27	44	6	3	zaniedbany
nienadużywający alkoholu	5	7	44	24	20	nadużywający alkoholu
religijny	46	23	28	2	1	niereligijny
odpowiedzialny	18	30	47	4	1	nieodpowiedzialny
zdyscyplinowany	23	32	39	5	1	samowolny

Źródło: dane ISP.

* Skala jak w tabeli 12.

Są to cechy „wyraźne” w objaśnionym powyżej sensie. Pozostałe cechy należą do „ambivalentnych”, przy czym najwięcej wątpliwości wśród Francuzów budzą takie przymioty typowego Polaka jak zdyscyplinowanie oraz wykształcenie. Osobno na uwagę zasługuje cecha nadużywania alkoholu, w przypadku której odsetek odpowiedzi twierdzących jest równy odsetkowi odpowiedzi niezdecydowanych, przy niewielkim odsetku odpowiedzi przeczących. Podobnie wygląda kwestia nowoczesności typowego Polaka – odsetek wahających się jest tylko minimalnie wyższy od odsetka twierdzących, że przeciętny Polak nie należy do grona osób nowoczesnych, tak więc można przyjąć, że Francuzi skłaniają się raczej ku tej ostatniej opinii.

Przypisywanie typowemu Polakowi wyraźnych cech jest modyfikowane (choć w słabym stopniu) przez wykształcenie oraz dochody respondenta – im wyższy poziom wykształcenia oraz dochodu, tym (minimalnie) częściej uznaje się, że typowy Polak odznacza się pracowitością, uczciwością, zdyscyplinowaniem i religijnością. Również osoby deklarujące bliższe kontakty z Polską i Polakami częściej przypisują Polakom te cechy. Szczególnie widoczne jest to w przypadku pracowitości, co wynika być może z zetknięcia się badanych z polskimi imigrantami pracującymi we Francji i podejmującymi się często wykonywania najcięższych i najbardziej niebezpiecznych prac za niewielkie (jak na warunki francuskie) wynagrodzenie.

Wśród cech typowego Polaka nadużywanie alkoholu sytuuje się na granicy między cechą „wyraźną” i ambiwalentną, choć duża przewaga odpowiedzi twierdzących (1+2) nad przeczącymi (4+5) wskazuje, że nieumiarkowane spożycie alkoholu uznawane jest (choć mniej zdecydowanie) raczej za wyraźną narodową cechę Polaków. Charakterystyczne, że w grupie respondentów przyznających się do kontaktów z Polakami łączny odsetek zgadzających się z opinią o nadmiernym spożyciu alkoholu przez przeciętnego Polaka jest zdecydowanie wyższy od odsetka odpowiedzi „średkowych” (51% wobec 34%). Tak więc często spotykana opinia, jakoby Francuzi uznawali pijaństwo za jeden z charakterystycznych elementów polskiego charakteru narodowego (przypada im w tym kontekście powiedzenia typu „pijany jak Polak”¹⁵) zyskuje tu potwierdzenie.

Z analogiczną sytuacją mamy do czynienia w przypadku cechy nowoczesności/zacofania. W całej próbie odsetki respondentów zgadzających się z opinią, że przeciętny Polak jest zacofany oraz respondentów niezdecydowanych w tej kwestii, są równe. Tymczasem w grupie osób deklarujących kontakty z Polską lub Polakami ci pierwsi zyskują przewagę, choć nie tak wyraźną jak w przypadku nadużywania alkoholu. Wyraźnie niezdecydowani są natomiast Francuzi w kwestii schludności, życzliwości i odpowiedzialności przeciętnego Polaka. Odpowiedzi „za” (1+2) są tu liczniej reprezentowane niż odpowiedzi „przeciw” (4+5) więc można mniemać, że mamy do czynienia z ambiwalencją wychyloną raczej w stronę pozytywnej oceny przeciętnego Polaka, czyli odwrotnie niż w przypadku opinii na temat umiarkowania/nieumiarkowania w picciu alkoholu oraz nowoczesności/zacofania.

Wizerunek przeciętnego Polaka jest dość silnie powiązany z deklarowaną sympatią wobec Polaków jako narodu. Wszystkie cechy przypisywane Polakowi – zarówno te „wyraźne”, jak i te mniej lub bardziej ambiwalentne – są skorelowane z poziomem sympatii, jaką Francuzi darzą Polaków. Im wyższy poziom sympatii, tym pozytywniej oceniany jest przeciętny Polak. W przypadku wspomnianych na początku wyraźnych cech pozytywnych takich jak pracowitość, uczciwość i zdyscyplinowanie wraz ze wzrostem poziomu sympatii wzrasta również odsetek przekonanych, że Polak istotnie te cechy posiada i zarazem spada odsetek stwierdzających, że przeciętny Polak jest leniwy, nieuczciwy i niezdiscyplinowany. W przypadku religijności zależności nie są już tak czytelne, a siła związku z poziomem sympatii zdecydowanie niższa. Wynika to po części z faktu, że religijność jest cechą „neutralną”, którą trudno uznać za pozytywną czy negatywną (oczywiście jeśli pominiemy indywidualne preferencje respondenta). Jednak z drugiej strony

---

¹⁵ *Soûl comme un Polonais* – powiedzenie to przytaczane jest nawet w popularnym, podręcznym słowniku języka francuskiego Petit Robert – por. edycję z 1998 roku, objaśnienie słowa „soûl”.

można zaryzykować tezę, że religijność jest przez francuskich respondentów uznawana za cechę obiektywnie przynależną Polakom, a więc określanie typowego Polaka mianem religijnego dokonuje się niezależnie od tego, jaki żywi się do niego stosunek. Podobnie sprawa ma się z cechami ambiwalentnymi, które „wychylają” się w kierunku opinii negatywnej, czyli z nadużywaniem alkoholu i zacofaniem. Te trzy cechy można by zatem uznać za najtrwalsze, kluczowe elementy stereotypu przeciętnego Polaka we Francji, elementy bardziej poznawcze, mniej zależne od emocjonalnego zaangażowania respondenta i służące mu do przybliżonej identyfikacji i oceny przedstawicieli danego narodu (w tym wypadku polskiego). Taki wniosek jest zbieżny z obserwacjami sposobu przedstawiania Polaków w prasie francuskiej. Tam również pojawiają się (we wszystkich gazetach niezależnie od ich politycznego zorientowania) charakterystyczne zbitki stereotypów: religijność katolicka – zacofanie oraz religijność – alkoholizm – zacofanie (te ostatnie stosowane zwłaszcza do opisu sytuacji wsi polskiej), które odnoszone są do całości opisywanych zjawisk lub traktowane jako założenie *implicite* stanowiące tło opisu.

Wizerunek typowego Francuza w Polsce również zawiera cechy, wobec których badani Polacy nie mają sprecyzowanego zdania. Do tej grupy należą pracowitość, życzliwość, skuteczność, religijność, odpowiedzialność, zdyscyplinowanie oraz ich przeciwieństwa. Jednak w przypadku wszystkich spośród nich (z wyjątkiem religijności) mamy do czynienia z wyraźnym „wychyleniem” w stronę aspektu pozytywnego – znacznie większy odsetek badanych Polaków wyraża opinie pozytywne (odpowiedzi 1 + 2) niż negatywne (odpowiedzi 4 + 5). Trudno odnaleźć jakieś społeczno-demograficzne wyznaczniki wyboru pozytywnych lub negatywnych elementów wizerunku przeciętnego Francuza.

Można zatem tytułem podsumowania stwierdzić, że wizerunek typowego Francuza w Polsce jest znacznie bardziej pozytywny, a przy tym bardziej wyraźny i zdecydowany niż wizerunek typowego Polaka we Francji.

2.7. Autostereotyp Polaka i Francuza

Polacy postrzegają samych siebie w sposób dość ambiwalentny. Wśród „wyraźnych” elementów autostereotypu Polaka mieszczą się co prawda takie cechy jak pracowitość i życzliwość, jednak z drugiej strony aż 66% Polaków uważa nadużywanie alkoholu za istotną cechę swego statystycznego rodaka (por. tabela 14). Przeciwnego zdania jest zaledwie 13%, przy 22% niezdecydowanych.

Tabela 14. Autostereotyp Polaków (w %)

Typowy Polak jest:*						
	1	2	3	4	5	
pracowity	21	24	33	14	8	leniwy
tolerancyjny	13	22	32	21	12	nietolerancyjny
nowoczesny	10	25	44	17	4	zaczofany
wykształcony	12	29	45	12	2	niewykształcony
efektywny/skuteczny	9	24	48	15	4	nieefektywny/nieskuteczny
uczciwy	8	20	41	21	10	nieuczciwy
życzliwy	19	25	31	18	7	nieżyczliwy
schludny	13	30	41	12	4	zaniedbany
nienadużywający alkoholu	5	8	22	32	33	nadużywający alkoholu
religijny	37	34	22	6	1	niereligijny
odpowiedzialny	10	24	48	13	5	nieodpowiedzialny
zdyscyplinowany	7	20	44	20	9	samowolny

Źródło: dane ISP.

* Skala jak w tabeli 12.

Znacząca większość polskich respondentów uważa typowego Polaka za religijnego – jest to najbardziej wyraźny (obok nadużywania alkoholu) element autostereotypu Polaków: akceptuje go ponad 70% respondentów. Słynną polską tolerancję jako wyraźną cechę typowego Polaka wymienia tylko niewiele ponad jedna trzecia badanych – prawie tyle samo jest przeciwnego zdania, uznając statystycznego Polaka za mniej lub bardziej nietolerancyjnego.

Tabela 15. Autostereotyp Francuzów (w %)

Typowy Francuz jest:*						
	1	2	3	4	5	
pracowity	13	29	43	11	4	leniwy
tolerancyjny	12	23	36	19	10	nietolerancyjny
nowoczesny	36	41	19	3	1	zaczofany
wykształcony	28	44	25	2	1	niewykształcony
efektywny/skuteczny	15	39	39	5	2	nieefektywny/nieskuteczny
uczciwy	9	29	49	9	4	nieuczciwy
życzliwy	11	35	46	6	2	nieżyczliwy
schludny	22	37	31	8	2	zaniedbany
nienadużywający alkoholu	12	27	44	12	5	nadużywający alkoholu
religijny	7	18	49	20	6	niereligijny
odpowiedzialny	15	37	38	6	4	nieodpowiedzialny
zdyscyplinowany	6	17	34	26	17	samowolny

Źródło: dane ISP.

* Skala jak w tabeli 12.

W odpowiedziach Francuzów dotyczących ich własnego wizerunku z reguły występuje mniej lub bardziej zdecydowana przewaga opinii pozytywnych – jedynie w opisie wymiaru zdyscyplinowany/samowolny więcej respondentów opowiada się za wariantem negatywnym. Francuzi uznają się przede wszystkim za nowoczesnych (77%), wykształconych (72%), schludnych (59%), skutecznych (54%) i odpowiedzialnych (52%).

Cechy te cieszą się poparciem ponad połowy francuskich respondentów, można je zatem uznać za bardzo wyraźne elementy autostereotypu Francuzów. Około 40%-50% Francuzów nie jest przekonanych o uczciwości, życzliwości i umiarkowanym spożywaniu alkoholu przez swego statystycznego rodaka, jednak przewaga odpowiedzi twierdzących (1+2) w przypadku tych cech pozwala uznać, że badani skłaniają się raczej ku uznaniu ich za elementy wizerunku typowego Francuza. Gdy chodzi o religijność, odsetki rozkładają się niemal równo: połowa respondentów wybiera odpowiedź „niezdecydowaną”, natomiast odpowiedzi za i przeciw zyskują po 25% zwolenników.

Warto zwrócić uwagę, że Polacy pod pewnymi względami gorzej oceniają samych siebie, niż są oceniani przez Francuzów. Częściej uważają się np. za leniwych, nietolerancyjnych, nieuczciwych, nieżyczliwych i nieodpowiedzialnych. Są przy tym mniej zdecydowani w kwestii tego, jakimi cechami odznacza się ich typowy rodak. Autostereotyp Francuzów zawiera pięć „wyraźnych” pozytywnych cech, które wybrało od 50% do 70% respondentów. Tymczasem jedynymi cechami typowego Polaka, za którymi opowiada się więcej niż połowa polskich respondentów są: wybitnie negatywne nadużywanie alkoholu oraz w zasadzie neutralna religijność. „Wyraźne” pozytywne przymioty takie jak życzliwość i pracowitość zyskują poniżej 50% poparcia. O większym niezdecydowaniu Polaków w kwestii własnego wizerunku świadczą także generalnie nieco wyższe niż w przypadku Francuzów odsetki odpowiedzi środkowych (3).

Na koniec tej części warto dodać jeszcze, że Polacy częściej podkreślają swą odmienność względem Francuzów niż podobieństwo do nich. Spośród Polaków 17% uznaje, że ich rodacy są podobni do Francuzów (przeciwnego zdania jest 44%), podczas gdy 29% tych ostatnich uznaje, że Polacy i mieszkańcy Europy Zachodniej są do siebie podobni (przeciwnego zdania jest 22%). Tę deklarowaną odmienność od krajów zachodnich, do grona których Polska od czasu upadku komunizmu aspiruje, można uznać za kolejny element negatywnego autostereotypu Polaków.

3. INTEGRACJA POLSKI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ W OPINII POLAKÓW I FRANCUZÓW

Badania opinii w krajach Unii Europejskiej przeprowadzane w ostatnim roku wskazują, że zwolennicy szybkiego rozszerzenia Unii stanowią mniejszość, a samo rozszerzenie przez 60% obywateli Unii nie jest uznawane za priorytet unijnej polityki¹⁶. Dlatego w naszym badaniu oprócz opinii Francuzów na temat wejścia Polski do UE, interesowało nas to, jak postrzegają oni stosunek władz francuskich do akcesji Polski do UE oraz jakie wysuwają argumenty za i przeciw temu. Jako tło dla tych opinii interesowało nas również to, w jaki sposób Francuzi wyobrażają sobie charakter zjednoczonej Europy – który aspekt integracji (polityczny, ekonomiczny itd.) jest dla nich najbardziej istotny. Częściowo analogiczne kwestie daliśmy do rozważenia respondentom polskim.

Warto przede wszystkim przyjrzeć się temu, za jakim terminem wejścia Polski do Unii opowiadają się respondenci we Francji i w Polsce.

Tabela 16. Opinie Francuzów o terminie przyjęcia kolejnych państw do Unii Europejskiej (w %)

Kraj	<i>Powinien zostać członkiem UE do 2005 roku</i>	<i>Powinien zostać członkiem UE za 5-10 lat</i>	<i>Nie powinien zostać członkiem UE</i>	<i>W ogóle nie należy rozszerzać UE</i>	<i>Nie wiem/trudno powiedzieć</i>
Węgry	21	30	13	11	25
Rumunia	15	31	21	11	22
Słowacja	15	28	21	11	26
Polska	29	29	12	11	19
Słowenia	14	28	19	11	28
Czechy	19	28	17	11	25
Estonia	12	27	20	11	30

Źródło: dane ISP.

Polska jest krajem, który francuscy respondenci najchętniej przyjęliby do UE w 2005 roku lub wcześniej. Zwraca uwagę niższa pozycja Węgier oraz Słowenii, uznawanych np. przez francuską prasę za znacznie lepiej od Polski przygotowane do członkostwa w UE. Odse-

¹⁶ Por. raport „Eurobarometru” nr 53 (lipiec 2000); tylko 27% respondentów z krajów Piętnastki uznało rozszerzenie za priorytet polityki unijnej.

tek osób twierdzących, że dany kraj nie powinien być w ogóle przyjęty do Unii, jest w przypadku Polski najniższy, choć tu różnica w stosunku do Węgier mieści się w granicach błędu statystycznego. W kwestii przyjęcia Polski do UE francuscy respondenci mają też najbardziej wyrobione zdanie – najniższy jest tu odsetek osób wybierających odpowiedź *Nie wiem/trudno powiedzieć*. Warto również zwrócić uwagę na niski odsetek przeciwników rozszerzenia Unii.

Polacy w większości uznają, że najkorzystniejsze dla Polski byłoby wstąpienie do Unii w ciągu najbliższych 5 lat¹⁷ (por. tabela 17).

Tabela 17. Opinie Polaków o terminie wejścia Polski do Unii Europejskiej (w %)

PYTANIE: Czy Pana(i) zdaniem Polska powinna stać się członkiem Unii Europejskiej, a jeśli tak to kiedy?	
<i>W ciągu najbliższych 3 lat</i>	39
<i>Za 4-5 lat</i>	23
<i>Jeszcze później (za ponad 5 lat)</i>	11
<i>Najkorzystniej by było, aby Polska nigdy nie została członkiem UE</i>	12
<i>Nie wiem/trudno powiedzieć</i>	16

Źródło: dane ISP.

Zwolenników akcesji po 2005 roku jest wśród polskich respondentów niemal trzykrotnie mniej niż wśród Francuzów. Co ciekawe, odsetki osób sprzeciwiających się przyjęciu naszego kraju do Unii są we Francji i w Polsce takie same.

Omówione wcześniej opinie francuskich respondentów na temat terminu przyjęcia Polski do UE wydają się (przy bliższej analizie) potwierdzać w zasadzie cytowane w przypisie 16 wyniki badań „Eurobarometru”. Jedynie niecała jedna trzecia Francuzów jest skłonna przyjąć Polskę do Unii w terminie, który przez francuską i (szerzej całą zachodnioeuropejską) prasę jest traktowany jako najbliższy możliwy. Ponad połowa opowiada się bądź za odsunięciem wejścia Polski w dalszą, bliżej nieokreśloną przyszłość bądź za rezygnacją z rozszerzania Unii o Polskę. Co prawda odsetek wyrażających *explicite* swój sprzeciw wobec akcesji Polski i rozszerzenia nie jest wysoki, jednak perspektywę 5-10 lat można w kontekście przeciągających się negocjacji i wciąż odsuwanych w czasie terminów potraktować jako przysłowiowe *ad kalendas graecas*. Jeśli przyjąć taką interpretację, to okazuje się, że większość Francuzów w hipotetycznym referendum na temat rozszerzenia Unii o Polskę mogłaby zagłosować przeciw.

¹⁷ Dane na podstawie sondażu *Monitoring postaw Polaków wobec integracji europejskiej* zrealizowanego w czerwcu 2000 roku przez Pracownię Badań Społecznych z Sopotu na zlecenie ISP. Analiza wyników sondażu przedstawiona jest w raporcie *Polacy wobec wielkiej zmiany. Integracja z Unią Europejską*, Lena Kolarska-Bobińska (red.), Warszawa 2001, wyd. ISP.

Gotowość przyjęcia Polski do Unii w najbliższym możliwym czasie (2005 rok) jest pozytywnie modyfikowana przez deklarowane bliższe kontakty z Polską lub Polakami: osoby, które odwiedziły Polskę lub mają znajomych Polaków, częściej opowiadają się za tym właśnie terminem. Bliższe kontakty wpływają również na obniżenie niechęci wobec przyjęcia Polski oraz niechęci wobec rozszerzenia Unii w ogóle. Akceptacja daty 2005 (lub wcześniejszej) jako terminu przyjęcia Polski jest również w niewielkim stopniu powiązana z poziomem wykształcenia – wraz z jego wzrostem rośnie (nieznacznie) poparcie wspomnianej daty. Inne zmienne socjodemograficzne nie mają wpływu na rozstrzygnięcie tej kwestii przez francuskich respondentów.

Warto również bliżej przyjrzeć się zależności istniejącej między chęcią szybkiego przyjęcia Polski do Unii i poziomem sympatii wobec Polaków. Spośród tych, którzy odczuwają do nas „żywą sympatię”, 51% opowiada się za włączeniem Polski do Unii w 2005 roku lub wcześniej. Zaledwie 7% zdecydowanie sympatyzujących z Polakami Francuzów uważa, że Polska nie powinna stać się członkiem UE. Jeszcze mniej (3%) spośród nich jest generalnie przeciwnych rozszerzaniu Unii o nowe kraje. Z drugiej strony w grupie odczuwających antypatię do Polaków odsetek zwolenników szybkiego przyjęcia Polski do struktur europejskich wynosi 10%, natomiast przeciwników wejścia naszego kraju do Unii jest tam kilkakrotnie więcej.

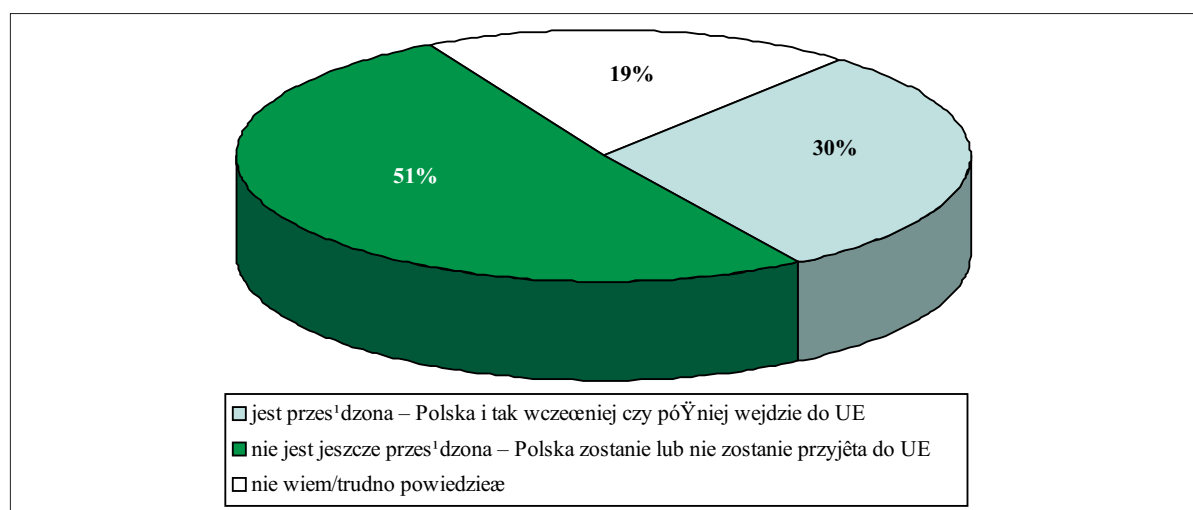
Pewien wpływ na gotowość szybkiego przyjęcia Polski do Unii ma opinia na temat nowoczesności (względnie zacofania) Polski – 40% spośród respondentów, którzy uznają, że Polska jest krajem w pełni nowoczesnym, uznaje, że powinna ona wejść do Unii w ciągu najbliższych 5 lat. Wśród osób uznających nasz kraj za wyraźnie zacofany akceptacja tego terminu spada do 17%. Bardziej skłonni do zaakceptowania szybkiego wejścia Polski do Unii są także ci respondenci, którzy uważają Polskę za kraj odgrywający duże znaczenie w Europie¹⁸ – wśród nich odsetek popierających szybkie wejście jest ponaddwukrotnie wyższy od analogicznego odsetka w grupie osób kwalifikujących Polskę jako kraj pozbawiony znaczenia w Europie. Podobny (choć nieco słabszy) związek występuje między gotowością do szybkiego poszerzenia UE o Polskę oraz oceną stopnia podobieństwa między Polakami a mieszkańcami Europy Zachodniej. Ponad połowa tych, którzy uważają, że Polacy i mieszkańcy Europy Zachodniej są do siebie bardzo podobni, uznaje zarazem, iż Polska powinna wejść do Unii w ciągu najbliższych 5 lat. W grupie podkreślającej odrębność Polaków odsetek ten spada do 22%.

---

¹⁸ Za kraj odgrywający dużą rolę w Europie uznaje Polskę 8% francuskich respondentów. 73% uważa nasz kraj za średnio znaczący, a 11% twierdzi, że Polska nie odgrywa na kontynencie żadnej roli. 8% wybiera odpowiedź *Nie wiem/trudno powiedzieć*. Dla porównania 60% polskich respondentów ocenia, że Francja odgrywa znaczącą rolę w Europie; 30% uznaje ją za kraj średnio znaczący.

Tak więc zgoda na szybkie włączenie Polski do Unii (do 2005 roku) jest uwarunkowana z jednej strony znajomością (mniejszą lub większą) Polski i Polaków oraz z drugiej strony czynnikami natury ogólnej: emocjonalnym zaangażowaniem „po stronie” Polski (sympatia), ogólną oceną jej znaczenia w Europie oraz opinią na temat jej nowoczesności (względnie zapóźnienia). Ta druga zależność jest przy tym silniejsza (V Cramera 0,20 wobec 0,14 w przypadku bliższych kontaktów z Polakami). Natomiast niewielki związek z akceptacją szybkiego rozszerzenia Unii ma omawiana wcześniej ocena – zarówno pozytywna, jak i negatywna – konkretnych aspektów sytuacji w Polsce: opinie na temat korupcji, dobrej lub złej organizacji pracy czy nadmiernych wpływów Kościoła katolickiego nie wiążą się w widocznym stopniu z akceptacją takiego, a nie innego scenariusza rozszerzenia UE. Wyjątkiem jest tu jedynie opinia dotycząca respektowania praw człowieka w Polsce.

Rysunek 3. Sprawa wejścia Polski do Unii Europejskiej... (opinie Francuzów)

Źródło: dane ISP.

O ile niemal jedna trzecia Francuzów jest skłonna przyjąć Polskę do Unii w najszybszym możliwym terminie, o tyle ponad połowa uważa, że wejście naszego kraju do struktur europejskich nie jest jeszcze przesądzone i może zdarzyć się tak, iż Polska w ogóle nie wejdzie do UE.

O tym, że sprawa wejścia Polski do Unii jest już przesądzona, przekonanych jest 30%, a więc niemal dokładnie tyle, ile opowiada się za wejściem Polski do Unii w najbliższym możliwym terminie. Również odsetek przekonanych, że Polska może nie wejść do Unii, jest niemal dokładnie równy łącznemu odsetkowi zwolenników odłożenia akcesu, przeciwników wejścia Polski do UE oraz przeciwników rozszerzania Unii (52%). Bliższa analiza wykazuje istnienie

silnej zależności między uznaniem przez respondenta wstąpienia Polski do UE za sprawę przesądzoną lub nie a popieranym przez niego terminem tegoż (V Cramera 0,34). Spośród osób twierdzących, że należy włączyć Polskę do Unii w ciągu najbliższych 5 lat, 56% uznaje jednocześnie sprawę akcesji Polski za przesądzoną. Dla porównania trzy czwarte sprzeciwiających się członkostwu Polski w UE uważa, że Polska może w końcu nie być przyjęta do Unii.

Francuscy respondenci, nie uznając w większości sprawy wejścia Polski do UE za przesądzoną, postrzegają jednocześnie stanowisko własnego rządu jako zasadniczo euroentuzjastyczne. 48% spośród nich uważa, że władze Francji chcą lub zdecydowanie chcą włączyć Polskę do struktur europejskich. Zwraca jednak uwagę stosunkowo duży odsetek osób niezorientowanych w tym temacie, nie mających zdania (30%).

Tabela 18. Opinie Francuzów o poparciu wejścia Polski do Unii Europejskiej przez rząd francuski

Czy władze Francji chcą czy też nie chcą, aby Polska została członkiem Unii Europejskiej?	
<i>Zdecydowanie chcą</i>	7
<i>Raczej chcą</i>	41
<i>Raczej nie chcą</i>	19
<i>Zdecydowanie nie chcą</i>	3
<i>Nie wiem/trudno powiedzieć</i>	30

Źródło: dane ISP.

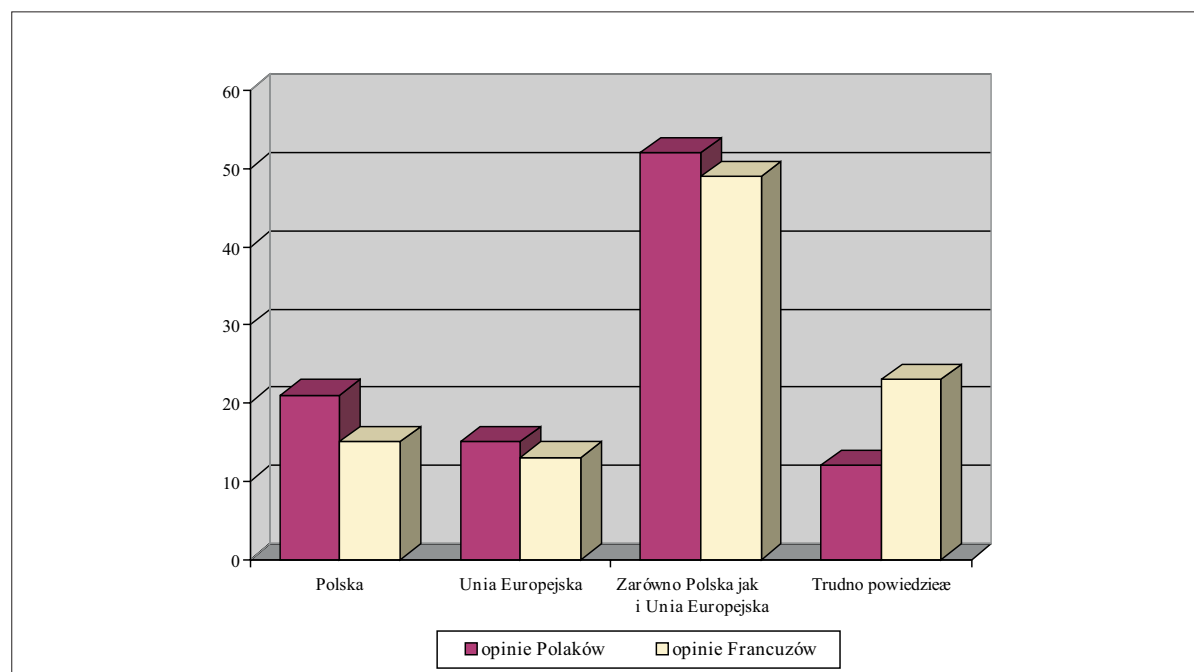
Istnieje dość silny związek między uznaniem, że władze Francji są przychylnie nastawione do wstąpienia Polski do Unii i poparciem szybszego włączenia naszego kraju do struktur zjednoczonej Europy (V Cramera 0,26). Wśród optywujących za dokonaniem tego włączenia w ciągu najbliższych 5 lat 71% uważa, że Francja pragnie, aby Polska stała się członkiem Unii. Odsetek osób uznających francuski rząd za przeciwnika akcesji Polski wynosi w tej grupie tylko 11%. Z kolei wśród respondentów sprzeciwiających się wstąpieniu naszego kraju do UE tylko 22% uznaje, że władze Francji sprzyjają Polsce.

Opóźnienia pojawiające się w negocjacjach akcesyjnych między Polską i Unią wywoływały i wywołują nadal rozmaite zadrażnienia oraz prowokują do wzajemnych oskarżeń o utrudnianie czy wręcz celowe hamowanie całego procesu. W prasie francuskiej winę za niezbyt szybkie tempo negocjacji przypisuje się z reguły Polsce, która obarczona jest bardzo poważnymi problemami, czyni niewielkie postępy we wdrażaniu *acquis communautaire*, a zarazem wciąż domaga się od Unii ustalenia ostatecznej daty wejścia, jak gdyby nie rozumiejąc, że postęp w negocjacjach jest zasadniczo funkcją pragmatycznych targów oraz realnych osiągnięć krajów kandydujących. Jak wyraził to dziennikarz „Le Monde”: „Do Polaków wciąż

zupełnie nie dotarło to, że aby wejść do Unii trzeba negocjować”, a rozszerzenie Unii nie jest wyłącznie kwestią „politycznej woli Piętnastki”, lecz rzeczywistych osiągnięć kandydatów¹⁹. Z kolei w prasie polskiej pisano sporo o niechęci i oporach w Unii, a zwłaszcza Francji przed przyjęciem Polski.

Kwestia winy za pojawiające się w procesie akcesyjnym Polski opóźnienia postrzegana jest przez francuskich respondentów raczej kompromisowo – najczęściej (49%) wskazują, że wina leży zarówno po stronie Polski, jak i Unii. Zwolennicy zrzucenia odpowiedzialności na Polskę (15%) mają minimalną przewagę nad osobami przekonanymi, że winę za opóźnienia ponosi Unia (13%). Polscy respondenci zajmują podobną postawę – ponad połowa z nich (52%) uważa, że winę za opóźnienia w negocjacjach ponoszą obie strony – jednak są bardziej samokrytyczni: odsetek uznających, iż winę za opóźnienia ponosi Polska, jest o kilka punktów procentowych wyższy od odsetka przypisujących winę Unii (21% wobec 15%)²⁰. Może to jednak równie dobrze świadczyć nie tyle o samokrytycyzmie, ile o pewnym kompleksie niższości, jako że Polacy nie postrzegają pozycji własnego kraju w relacjach z Unią za mocną. Twierdzą, że Unia narzuca nam wiele reform i zmian, że to ona dyktuje wszelkie warunki we wzajemnych

Rysunek 4. Opinie respondentów na temat odpowiedzialności za opóźnienie wejścia Polski do Unii Europejskiej

Źródło: dane ISP.

¹⁹ Por. M. Warchał, *Obraz Polski w prasie francuskiej*, wyd. cyt., raport kwartalny lipiec-wrzesień, s. 35-36.

²⁰ Dane na podstawie wspomnianego wcześniej sondażu PBS z czerwca 2000.

stosunkach. Uznają ponadto, że Polska jest źle lub wręcz bardzo źle przygotowana do członkostwa w Unii i po przyjęciu do niej będzie członkiem drugiej kategorii, o gorszej pozycji²¹. Z tych obaw i niechęci może wynikać częstsze branie na siebie winy.

3.1. Argumenty za i przeciw wstąpieniu Polski do UE

Najczęściej wskazywany przez ankietowanych Francuzów argument za wstąpieniem Polski do UE nie ma wiele wspólnego z Polską jako taką, z docenianiem jej indywidualnej roli – odwołuje się do ewentualnych korzyści ekonomicznych, jakie Unia (a więc i Francja) mogłaby odnieść przy okazji rozszerzenia (por. tabela 19).

Tabela 19. Argumenty ZA przyjęciem Polski do Unii – opinie Francuzów (w %)

<i>Możliwość rozszerzenia rynku i wymiany handlowej</i>	36
<i>Wzrost znaczenia UE w świecie po rozszerzeniu</i>	25
<i>Fakt, że po obaleniu komunizmu Europa powinna być jedna, wspólna</i>	25
<i>Wartości kulturalne i tradycje Polski</i>	22
<i>Wkład Polski w walkę z komunizmem</i>	17
<i>Wzrost międzynarodowego bezpieczeństwa w Europie</i>	14
<i>Wiedza i wykształcenie Polaków</i>	10
<i>Nie wiem/Trudno powiedzieć</i>	18

Źródło: dane ISP. Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać dwie odpowiedzi.

Dwa kolejne argumenty również bezpośrednio nie odnoszą się do Polski: pierwszy z nich bierze pod uwagę polityczny interes samej Unii, a drugi dość ogólnie pojętą jedność Europy. Dopiero na kolejnych miejscach w hierarchii ważności znajdują się pozytywne cechy bądź zasługi Polski i Polaków. Świadczy to o tym, że Polska (i jej wejście do UE) rozważane jest przez francuskich respondentów przede wszystkim w pragmatycznych kategoriach własnego interesu – Polska może potencjalnie stać się elementem wzmacniającym pozycję Unii i narzędziem jej ekonomicznej ekspansji. Pozytywne cechy Polaków schodzą w tym kontekście na dalszy plan.

Również argumenty przeciw przyjęciu Polski do Unii, które wybierają francuscy respondenci mają charakter przede wszystkim pragmatyczno-ekonomiczny (por. tabela 20).

²¹ Na temat postrzegania przez Polaków relacji Polska – Unia i przygotowania Polski do członkostwa por. *Polacy wobec wielkiej zmiany. Integracja z Unią Europejską*, pod red. Leny Kolarskiej-Bobińskiej, s. 65 i nast.

Tabela 20. Argumenty PRZECIW przyjęciu Polski do Unii Europejskiej – opinie Francuzów (w %)

<i>Zagrożenie napływem taniej i niewykwalifikowanej siły roboczej</i>	41
<i>Większe obciążenie kosztami dotychczasowych członków Unii</i>	31
<i>Gorsze funkcjonowanie UE po jej rozszerzeniu</i>	28
<i>Zacofanie polskiego rolnictwa</i>	19
<i>Zagrożenie wzrostem przestępczości</i>	15
<i>Zanieczyszczenie środowiska</i>	8
<i>Nie wiem/ Trudno powiedzieć</i>	20

Źródło: dane ISP. Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ respondent mógł wybrać dwie odpowiedzi.

Pierwszy i najchętniej wybierany spośród nich jest argumentem wysuwany zwykle w Niemczech i Austrii na poparcie tez o konieczności odłożenia w czasie akcesji Polski do UE. Jak widać, traktowany jest on jako istotny także przez sporą część Francuzów, co jest dość interesujące, ponieważ np. prasa francuska skądinąd mocno akcentująca rozmaite problemy Polski zagrażające stabilności gospodarczej Unii, niezmiernie rzadko wspomina w tym kontekście akurat problem napływu taniej siły roboczej. Bardziej akcentuje np. nieszczelność polskiej granicy wschodniej i napływ nielegalnych imigrantów z krajów byłego ZSRR²². Z drugiej strony opisywany przez francuskie gazety stosunkowo często problem niewydolności i zacofania polskiego rolnictwa bynajmniej nie zajmuje czołowej pozycji w tym „rankingu” zagrożeń.

O ile w przypadku argumentów za przyjęciem Polski do Unii trudno jest wykryć jakieś czytelne zależności między nimi a zmiennymi socjodemograficznymi, o tyle w przypadku argumentów przeciw rysują się pewne (choć słabe) związki. Twierdzenia odnoszące się do ogólnie pojętej sytuacji Unii i jej instytucji (argumenty: *Większe obciążenie kosztami dotychczasowych członków Unii* i *Zanieczyszczenie środowiska*) wybierają najczęściej (co dość zrozumiale) osoby z wykształceniem wyższym, należące do grupy o najwyższym poziomie dochodu (tzw. *classe superieure*), a częstotliwość ta spada wraz ze spadkiem poziomu wykształcenia i dochodu. Osoby gorzej sytuowane i gorzej wykształcone częściej za to używają argumentu o ewentualnym wzroście przestępczości wywołanym wstąpieniem Polski do Unii. Interesujące jest natomiast to, że argumentu o nieefektywności i zacofaniu polskiego rolnictwa nie używają częściej mieszkańcy wsi – odsetek wybierających tę opcję jest tu równy analogicznemu odsetkowi wśród mieszkańców aglomeracji Paryża. Wyboru takich, a nie innych argumentów przeciw nie modyfikują również deklarowane kontakty z Polską i Polakami.

Polskim respondentom daliśmy do rozważenia podobną kwestię ewentualnych argumentów za i przeciw przyjęciu Polski do Unii Europejskiej. Zestawy twierdzeń za i przeciw

²² Por. M. Warchała, *Obraz Polski w prasie francuskiej w roku 2000 w kontekście rozszerzenia UE*, wyd. cyt., s. 57 i nast.

były tu z grubsza te same, choć same twierdzenia zostały rzecz jasna odpowiednio „wyprofilowane” na potrzeby polskiego respondenta. Na to trzeba wziąć poprawkę w przypadku dokonywania jakichkolwiek porównań; należy też wziąć pod uwagę, że odpowiedź na to pytanie wymagała od polskiego respondenta więcej wysiłku – musiał(a) on(a) niejako „wczuć” się w sposób myślenia drugiej strony. Odsetki odpowiedzi dla poszczególnych twierdzeń przedstawiają tabele 21 i 22²³.

Tabela 21. Najważniejsze argumenty ZA przyjęciem Polski do Unii Europejskiej, które mogą wysuwać kraje Unii – opinie Polaków (w %)

Państwa Unii będą mogły łatwiej sprzedawać swoje towary w Polsce	59
Polacy będą tanią siłą roboczą w państwach Unii	46
Przyjęcie Polski zapewni pokój i stabilność w Europie	25
Unii zależy na zatrudnieniu wykwalifikowanych i dobrze wykształconych pracowników z Polski	20
Dzięki przyjęciu Polski Unia będzie odgrywać większą rolę w polityce światowej	18
Polska doprowadziła do obalenia komunizmu w Europie	14
Polacy wniosą do Unii wartości rodzinne i katolickie	12

Tabela 22. Najważniejsze argumenty PRZECIW przyjęciu Polski do Unii Europejskiej, które mogą wysuwać państwa Unii – opinie Polaków (w %)

Polskie rolnictwo stwarza Unii zbyt wiele problemów	41
Polacy mają złą opinię na zachodzie	39
Polacy przyjadą tam pracować i w związku z tym wzrośnie bezrobocie	38
Polska zbyt wolno dostosowuje się do wymogów prawa unijnego	30
Przyjęcie Polski zanadto obciąży budżety Unii	27
Polskie granice nie są bezpieczne i szczelne	16
Polska jako duży kraj będzie miała zbyt duży wpływ na politykę Unii	5

Źródło: dane ISP. Odsetki w obu przypadkach nie sumują się do 100, ponieważ respondent mógł wybrać dwie odpowiedzi.

Jak się okazuje, Polacy (wykazując dużą dozę realizmu) kładą nacisk na niemal te same co Francuzi powody, dla których państwa Unii chciałyby widzieć w swym gronie Polskę – większe możliwości ekonomiczne i zwiększenie wymiany handlowej. Przeceniają jednak znaczenie, jakie wykształcenie czy fachowość Polaków może mieć dla państw Unii. W przypadku argumentów przeciw (obaw Unii przed przyjęciem Polski w poczet swoich członków) występuje również pewna zbieżność, choć wyraźne różnice w sformułowaniach odpowiedzi utrudniają

²³ Dane z cytowanego wcześniej sondażu PBS z czerwca 2000.

precyzyjne porównanie. Warto jedynie zauważyć, że Polacy zdecydowanie bardziej akcentują rolę, jaką w rachubach Unii, dotyczących przyjęcia lub nieprzyjęcia Polski, mogą odgrywać problemy stwarzane przez polskie rolnictwo. Być może dla respondentów francuskich ten argument jest zbyt specjalistyczny i w konsekwencji zbyt abstrakcyjny, choć, jak zostało to już wspomniane wyżej, prasa francuska, pisząc o negocjacjach akcesyjnych Polski dużo miejsca poświęca właśnie krytycznej analizie stanu polskiej wsi.

3.2. Unia Europejska w oczach Polaków i Francuzów

Na koniec warto przyjrzeć się temu, jak Polacy i Francuzi postrzegają Unię Europejską, za jakiego typu wspólnotę ją uznają i zarazem jaki charakter pragnęliby jej nadać. Większość Francuzów i przeważająca większość Polaków uważa, że Unia jest przede wszystkim wspólnotą ekonomiczną – to tłumaczy poniekąd, dlaczego respondenci w obu krajach dość zgodnie wymieniali zagadnienia ekonomiczne jako podstawowe argumenty za lub przeciw przyjęciu Polski do Unii. Francuzi w większym stopniu dostrzegają te aspekty Unii, które czynią ją wspólnotą wartości oraz wspólnotą kulturową, jakkolwiek nie można jednoznacznie rozstrzygnąć, jak rozumieją oni te wieloznaczne terminy: wspólnota wartości czy wspólnota kulturowa, i czy jest to sposób tożsamy ze sposobem rozumienia ich przez Polaków.

Tabela 23. Postrzeganie Unii Europejskiej (w %)

Czym Pana(i) zdaniem jest przede wszystkim Unia Europejska?					
Naród	<i>Wspólnotą gospodarczą</i>	<i>Wspólnotą polityczną</i>	<i>Wspólnotą wartości</i>	<i>Wspólnotą kulturową</i>	<i>Nie wiem/trudno powiedzieć</i>
Polacy*	80	59	9	9	12
Francuzi	63	46	13	15	8

Źródło: dane ISP. Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ respondent mógł wybrać dwie odpowiedzi.

* Dane wg cytowanego sondażu PBS.

Francuzi mniejszy nacisk kładą natomiast na polityczny aspekt europejskiej wspólnoty – wynika to zapewne z charakterystycznego dla Francji republikańskiego przywiązania do politycznej suwerenności narodu i związanej z tym niechęci do nadawania politycznego charakteru instytucjom ponadnarodowym.

Podobne różnicowania w sposobie postrzegania wspólnotowego charakteru Unii wystąpiły również tam, gdzie respondenci z obu krajów formułowali swoje wymagania dotyczące tego, jakiego rodzaju wspólnotą Unia powinna się stać (por. tabela 24).

Tabela 24. Opinie na temat kształtu Unii Europejskiej (w %)

Czym Pana(i) zdaniem powinna stać się przede wszystkim Unia Europejska?					
Naród	<i>Wspólnotą gospodarczą</i>	<i>Wspólnotą polityczną</i>	<i>Wspólnotą wartości</i>	<i>Wspólnotą kulturową</i>	<i>Nie wiem/trudno powiedzieć</i>
Polacy*	76	37	28	16	11
Francuzi	50	20	41	33	8

Źródło: dane ISP. Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ respondent mógł wybrać dwie odpowiedzi.

* Dane wg cytowanego sondażu PBS.

Wspomniane wyżej francuskie przywiązanie do politycznej suwerenności uwidacznia się z większą mocą – wśród francuskich respondentów niemal dwukrotnie mniejszy niż wśród Polaków jest odsetek osób pragnących, by Unia stała się przede wszystkim wspólnotą polityczną. Podobnie Francuzi w znacznie mniejszym niż Polacy stopniu pragną, aby Unia zachowała swój obecny status wspólnoty przede wszystkim ekonomicznej – tylko 50% francuskich respondentów wyraża tego rodzaju opinię, podczas gdy wśród Polaków odsetek ten wynosi 76%. Wśród francuskich respondentów dwukrotnie większy jest odsetek osób pragnących, aby Unia stała się przede wszystkim wspólnotą kulturową. Wynika to zapewne z (pojawiającego się także na łamach francuskiej prasy) poglądu, że zjednoczona Europa umożliwi rozprzestrzenianie francuskiej kultury i języka. Warto również zauważyć, że rozbieżności między oczekiwaniami dotyczącymi kształtu Unii i opinią na temat jej obecnego kształtu jest dość podobny we Francji i w Polsce. Uwidocznia się on szczególnie mocno, gdy w grę wchodzi kulturowy i moralny aspekt zjednoczonej Europy – 9% polskich respondentów uznaje, że obecnie Unia jest wspólnotą wartości, ale aż 28% uważa, że powinna ona nią być. Podobna dysproporcja występuje wśród Francuzów (analogiczne odsetki wynoszą tu 13% i 41%). Zatem znaczący odsetek zarówno polskich jak i francuskich respondentów pragnie nadać Europie charakter wspólnoty moralnej, wspólnoty, której członków łączyłaby więź głębsza od zwykłej relacji wolnorynkowej wymiany dóbr.

4. PODSUMOWANIE

Z omawianych tu wyników badań można wysnuć wniosek iż wzajemny wizerunek Polaków i Francuzów odzwierciedla w dużym stopniu na poziomie społecznych opinii i stereotypów rzeczywiste relacje między obu krajami. Polska aspiruje do bycia państwem „zachodnim”, w pełnym tego słowa znaczeniu a Francja i Francuzi wydają się Polakom symbolem owego Zachodu, skupiającym jak w soczewce wszystkie jego pozytywne cechy: zamożność, spokój i związana z tym życzliwość, schludność czy tolerancję. Dla polskich respondentów Francja to kraj niczym z turystycznej pocztówki: atrakcyjny, pełen zabytków, zamieszkały przez ludzi modnych i eleganckich. Polacy z kolei są przez Francuzów oceniani i sami siebie oceniają jako kandydatów do tak pojętej „zachodniości”. Francuzi postrzegają Polskę jako kraj nie do końca jeszcze ucywilizowany, co do którego nie wiadomo, czy naprawdę osiągnął stadium normalności, której wyznacznikami są: sprawnie działający system parlamentarny, gospodarka rynkowa oraz respektowanie praw człowieka czy praw mniejszości. Jest to pogląd w znacznej mierze zbieżny z tym, jaki w tej kwestii prezentuje francuska prasa. Sami Polacy postrzegani są przez Francuzów jako ludzie w zasadzie sympatyczni (pracowici, życzliwi, schludni), jednak obciążeni pewnego rodzaju trwałymi narodowymi wadami (pijaństwo, zaco-fanie). Takich wad brak za to w wizerunku przeciętnego Francuza, który jawi się jako człowiek nowoczesny, wykształcony, schludny i życzliwy.

Warto zwrócić uwagę na tę charakterystyczną dwoistość: z jednej strony Polacy jako naród cieszą się sympatią Francuzów i oceniani są w zasadzie pozytywnie, natomiast z drugiej strony Polska uznawana jest za kraj mało nowoczesny, w którym panuje korupcja, istnieje nadmiernie rozrośnięta biurokracja, a swobody obywatelskie i prawa mniejszości nie cieszą się należnym poszanowaniem.

Polacy są zdecydowanie bardziej krytyczni wobec siebie samych – ich autostereotyp przedstawia się zdecydowanie bardziej negatywnie niż autostereotyp Francuzów. Polacy nie są przekonani o uczciwości swego przeciętnego rodaka, twierdzą, że nadużywa on alkoholu; nie są też przekonani o jego tolerancyjności. Francuzi postrzegają samych siebie również w sposób bardzo podobny do tego, jak postrzegani są przez Polaków, tyle że w ich wypadku wskazówka

wartościowania pozostaje niezmiennie na plusie. Francuz ocenia swego przeciętnego rodaka jako wykształconego, nowoczesnego i odpowiedzialnego. Co ciekawe, Francuzi rzadziej niż sami Polacy oceniają Polaków jako bardzo różniących się od mieszkańców Europy Zachodniej. W zestawieniu z bardzo pozytywnym stereotypem Francuza dowodzi to, że postrzeganie samych siebie przez Polaków podszyte jest w dużym stopniu niepewnością co do tego, czy spełnia się odpowiednie kryteria. Pokazuje kompleksy charakterystyczne dla kandydata-petenta.

Polaków i Francuzów łączy postrzeganie charakteru Unii Europejskiej. Respondenci w obu krajach uważają Unię w jej obecnym kształcie za twór o charakterze przede wszystkim ekonomicznym, choć Francuzi częściej zauważają (i doceniają) kulturowy oraz moralny wymiar integracji europejskiej. Zasadniczo jednak zarówno Polacy, jak i Francuzi uznają te dwa ostatnie aspekty Unii za drugo- lub nawet trzeciorzędne. Dla większości Francuzów sprawa członkostwa Polski w Unii nie jest jeszcze przesądzona – dopuszczają oni możliwość nieprzyjęcia naszego kraju do struktur europejskich. Polacy czują się z kolei do pewnego stopnia „stłamszeni” przez Unię: to ona narzuca im reformy i wymusza określone zmiany²⁴. Sceptycznie oceniają też szanse Polski w zjednoczonej Europie. Polska będzie tam ich zdaniem państwem drugiej kategorii, elementem wspólnoty silniejszych od niego państw, wspólnoty, w której jej głos nie będzie się specjalnie liczył.

---

²⁴ Wedle cytowanego wcześniej sondażu PBS. Z drugiej strony (wedle badań CBOS) spora grupa polskich respondentów uznaje to narzucanie Polsce zmian przez Unię za korzystne, bo zmuszające polski rząd do bardziej stanowczych działań w kwestii reform.

ANEKS

INFORMACJA O BADANIACH

Badanie wizerunku Polski i Polaków we Francji zostało przeprowadzone w październiku 2000 roku przez Institut Français de Demoscopie na 1000-osobowej reprezentatywnej próbie mieszkańców Francji powyżej 15. roku życia. Analogiczne badanie wizerunku Francji i Francuzów w Polsce przeprowadziła w listopadzie 2000 roku Pracownia Badań Społecznych w Sopocie na reprezentatywnej próbie 1033 dorosłych mieszkańców Polski.

Lista publikacji Instytutu Spraw Publicznych

W przygotowaniu

- Krzysztof Konarzewski (red.) *Monitorowanie reformy systemu oświaty*
- Xymena Dolińska, Mateusz Fałkowski, *Polska – Niemcy. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej*
- Małgorzata Fuszara (red.) *Nowy kontrakt dla płci*
- Józefina Hryniewicz (red.) *Decentralizacja zadań społecznych państwa*
- Antonina Ostrowska, *Osoby niepełnosprawne w Polsce w latach 90-tych*
- Marek Rymysza (red.) *Samotne macierzyństwo i polityka społeczna*
- Władysław Czaplński, Anna Wyrozumska, *Podręcznik prawa międzynarodowego dla sędziów*

2001

Publikacje książkowe

- Mirosław Wyrzykowski (red.) *Konstytucyjne podstawy systemu prawa*
- Andrzej Zoll (red.) *Racjonalna reforma prawa karnego*
- Janusz Borkowski, *Jednostka a administracja publiczna po reformie ustrojowej*
- Ryszard Chruściak, Wiktor Osiatyński, *Tworzenie konstytucji w Polsce w latach 1989-1997*
- Józefina Hryniewicz (red.) *Mierniki i wskaźniki w systemie ochrony zdrowia*
- Lena Kolarska-Bobińska, Andrzej Rosner, Jerzy Wilkin (red.) *Przyszłość wsi polskiej. Wizje, strategie, koncepcje*
- Polska droga do Schengen. Opinie ekspertów*
- Ewa Popławska (red.) *Konstytucja dla rozszerzającej się Europy*

Ekspertyzy, raporty z badań, rekomendacje

- Marzenna Guz-Vetter, *Phare 2000 dla Polski Wschodniej i Śląska. Ocena przygotowania administracji*
- Niedostatki wymiaru sprawiedliwości (raport)*
- Elżbieta Putkiewicz, Marta Zahorska, *Spoleczne nierówności edukacyjne. Studium sześciu gmin*
- Lena Kolarska-Bobińska (red.) *Polacy wobec wielkiej zmiany. Integracja z Unią Europejską*

2000

Publikacje książkowe

- Kate Hansen Bundt, *Norwegia mówi 'nie'*
- Chłop, rolnik, farmer? Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej – nadzieje i obawy polskiej wsi*
- Janina Czapska, *Bezpieczeństwo lokalne. Społeczny kontekst prewencji kryminalnej*
- Henryk Domański, *Hierarchie i bariery społeczne w latach dziewięćdziesiątych*
- Mirosław Granat (red.) *Organizacje pozarządowe w Polsce. Podstawy prawno-finansowe*
- Mirosław Wyrzykowski (red.) *Constitutional Cultures*
- Tomasz Grzegorz Grosse, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na rozwój gospodarczy. Przykład Grecji, Włoch, Irlandii i wnioski dla Polski*
- Jacek Klich (red.) *Nadzieja rynku pracy. Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce*
- Lena Kolarska-Bobińska (red.) *Cztery reformy – od koncepcji do realizacji*
- Lena Kolarska-Bobińska (red.) *The Second Wave of Polish Reforms*
- Lena Kolarska-Bobińska (red.) *Druga fala polskich reform (wersja rosyjska)*

- Lena Kolarska-Bobińska (red.) *Cztery reformy* (wersja rosyjska)
- Mark Leonard, *Sposób na Europę. Między federalizmem a Europą narodów*
- Beata Łaciak i Jacek Kurczewski (red.) *Korupcja w życiu społecznym*
- Marcin Walecki (red.) *Finansowanie polityki. Wybory, pieniądze, partie polityczne*

Ekspertyzy, raporty z badań, rekomendacje

- Xymena Dolińska (red.) *Obraz Polski w prasie krajów członkowskich Unii Europejskiej* (raporty kwartalne)
- Maciej Duszczyk, Dorota Poprzęcki, *Rozszerzenie Unii Europejskiej w opinii związków zawodowych oraz organizacji pracodawców*
- Janusz Grzelak, Dominika Maison, Grażyna Wąsowicz-Kiryło, *Kultura negocjacyjna Polaków w kontekście integracji z Unią Europejską*
- Dariusz Ryszard Kijowski (red.) *Dwuinstancyjne sądownictwo administracyjne*
- Adam Mielczarek, Małgorzata Sikorska, *Polska – Hiszpania, Polska – Szwecja. Wzajemne wizerunki w okresie rozszerzania Unii Europejskiej*
- Przemysław Mielczarek, *Przedsiębiorcy o szansach i zagrożeniach dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw*
- Małgorzata Sikorska, *Polska – Austria. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej*
- Jadwiga Staniszkis, *Postkomunistyczne państwo: w poszukiwaniu tożsamości*
- Mirosław Wyrzykowski (red.) *Odpowiedzialność władzy publicznej za wyrządzoną szkodę w świetle artykułu 77 ustęp 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*
- Mirosław Wyrzykowski (red.) *Model ustrojowy prokuratury. Dyskusja nad projektem Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 15 marca 1999 roku*
- Janusz Zaleski (kierownik projektu) *Efektywne metody zarządzania w administracji publicznej*

1999

Publikacje książkowe

- Janina Czapska, Witold Krupiarz (red.) *Zapobieganie przestępczości w społecznościach lokalnych*
- Juliusz Gardawski, Barbara Gąciarz, Andrzej Mokrzyński, Włodzimierz Pańków, *Rozpad bastionu? Związki zawodowe w gospodarce prywatyzowanej*
- Lena Kolarska-Bobińska (red.) *Polska eurodebata*
- Lena Kolarska-Bobińska (red.) *Druga fala polskich reform*
- Mark Leonard, *Europa odkryta na nowo*
- Roman Morawski (red.) *Efektywność funkcjonowania zachodnioeuropejskich instytucji akademickich*
- Jeremy Pope (red.) *Rzetelność życia publicznego. Metody zapobiegania korupcji*
- Elżbieta Putkiewicz, Krystyna E. Siellawa-Kolbowska, Anna Wilkomirska, Marta Zahorska, *Nauczyciele wobec reformy edukacji*
- Jolanta Supińska (red.) *Polityka społeczna dziś i jutro. Opinie ekspertów*
- Jerzy Woźnicki (red.) *Model zarządzania publiczną instytucją akademicką*
- Mirosław Wyrzykowski (red.) *Ochrona danych osobowych*
- Mirosław Wyrzykowski (red.) *Podstawy prawne funkcjonowania organizacji pozarządowych*
- Mirosław Wyrzykowski (red.) *Constitutional Essays*

Ekspertyzy, raporty z badań, rekomendacje

- Joanna Bator, *Wizerunek kobiety w polskiej debacie politycznej*
- Xymena Dolińska, *Blokady i inne formy protestu w opinii mieszkańców wsi*
- Xymena Dolińska, *Sympatie polityczne rolników i mieszkańców wsi*
- Barbara Fatyga, Janusz Sierosławski (red.) *Uczniowie i nauczyciele o stylach życia i narkotykach – raport z badań jakościowych*

- Marzenna Guz-Vetter, *Przygotowanie polskiej administracji do efektywnego wykorzystania pomocy przedakcesyjnej oraz funduszy strukturalnych Unii Europejskiej*
- Jacek Kucharczyk, *Porwanie Europy. Integracja europejska w polskim dyskursie politycznym 1997-1998*
- Jacek Kucharczyk, *Sprzedż ziemi cudzoziemcom - opinie rolników i mieszkańców wsi*
- Dorota Poprzęcki, *Stanowiska europejskich związków zawodowych wobec swobodnego przepływu osób*
- Elżbieta Putkiewicz, Marta Zahorska (red.) *Monitorowanie reformy edukacji*
- Dorota Pyszna, *Nauczyciele wobec integracji Polski z Unią Europejską*
- Paweł Sarnecki, *Właściwości organów terenowych w sprawach porządku i bezpieczeństwa publicznego w nowej strukturze lokalnych władz publicznych*
- Katarzyna Tymowska, *Sektor prywatny w systemie opieki zdrowotnej*
- Jan Widacki (red.) *Ustrój i organizacja Policji w Polsce oraz jej funkcje i zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku*
- Jan Widacki, Józef Wójcikiewicz, *Użycie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej*
- Józef Wójcikiewicz, *Posiadanie broni palnej przez obywateli*
- Przyszłość polskiej sceny politycznej. Materiały z konferencji*

Zamówienia na wydawnictwa Instytutu Spraw Publicznych przyjmuje:
Zakład Badawczy Instytutu Spraw Publicznych, 00-586 Warszawa, ul. Flory 9

tel.: 845 68 60, fax: 845 68 63

e-mail zaklad@isp.org.pl

www.isp.org.pl

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH (ISP) jest pozarządową, ponadpartyjną i niekomercyjną placówką badawczą. ISP powstał w 1995 roku w celu zapewnienia niezbędnego naukowego i intelektualnego zaplecza dla modernizacji kraju i toczących się w Polsce debat.

Zadaniem ISP jest:

③ przedstawianie nowych idei mogących się przyczynić do rozwiązania obecnych i przyszłych problemów ③ poruszanie społecznie doniosłych kwestii i sygnalizowanie zagrożeń mogących wystąpić w przyszłości ③ inicjowanie debat publicznych budowanie pomostu pomiędzy nauką a praktyką oraz środowiskami naukowców, polityków, dziennikarzy i działaczy społecznych ③ koncentrowanie się na tematach przydatnych dla praktyki życia publicznego.

Instytut Spraw Publicznych prowadzi badania, przygotowuje analizy, diagnozy, ekspertyzy i rekomendacje dotyczące podstawowych kwestii życia publicznego. Z Instytutem współpracuje ponad 300 badaczy z ośrodków naukowych w całej Polsce oraz wielu działaczy politycznych i społecznych. Wyniki projektów realizowanych w ISP są publikowane w formie książek i broszur. Publikacje ISP są rozpowszechniane wśród posłów i senatorów, członków rządu i administracji, w środowiskach akademickich, a także wśród dziennikarzy i działaczy organizacji pozarządowych. Instytut organizuje również konferencje, seminaria i odczyty.

Instytut Spraw Publicznych jest placówką pozarządową o statusie prawnym fundacji. Głównymi sponsorami ISP są:

- Fundacja im. Stefana Batorego • Fundacja Forda • Open Society Institute w Budapeszcie.

Ponadto poszczególne projekty były między innymi finansowane przez:

- Instytut Nauk o Człowieku w Wiedniu • PHARE • Fundację im. Friedricha Eberta • The German Marshall Fund of the United States • Radę Europy • Fundację im. Friedricha Naumanna • Fundację Bankową im. Leopolda Kronenberga • Bank Gospodarstwa Krajowego • Powszechny Bank Kredytowy • Komitet Integracji Europejskiej • Ministerstwo Edukacji Narodowej • Kancelarię Premiera RP • Westminster Foundation for Democracy.

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH

ul. Flory 9, 00-586 Warszawa

tel. (48-22) 845 68 58

fax (48-22) 845 68 62

www.isp.org.pl

Sekretariat Dyrektora Instytutu

tel. (48-22) 845-68-67

fax (48-22) 845-68-62

e-mail: isp@isp.org.pl

Centrum Konstytucjonalizmu i Kultury Prawnej

tel. (48-22) 845-68-56

fax (48-22) 845-68-62

e-mail: centrum@isp.org.pl

Program Edukacji

tel. (48-22) 845-68-54

fax (48-22) 845-68-62

e-mail: edukacja@isp.org.pl

Program Migracje

tel. (48-22) 845-68-61

fax (48-22) 845-68-62

e-mail: migracje@isp.org.pl

Program Europejski

tel. (48-22) 845-68-53

fax (48-22) 845-68-62

e-mail: europa@isp.org.pl

Program Polityki Społecznej

tel. (48-22) 845-68-55

fax (48-22) 845-68-62

e-mail: polityka.spoleczna@isp.org.pl

Program Reformy Administracji Publicznej

tel. (48-22) 845-68-57

fax (48-22) 845-68-62

e-mail: prap@isp.org.pl

Publikacje

tel. (48-22) 845-68-60

fax (48-22) 845-68-62

e-mail: zaklad@isp.org.pl